

1 Úvod do práv k duševnímu vlastnictví

1.1 Obsah

Tato kapitola přináší základní výklad k problematice soukromoprávního odvětví práva souhrnně označovaného jako problematika práv k duševnímu vlastnictví. Vysvětleny jsou zde důvody existence těchto výlučných práv vztahujících se k vybraným druhům nehmotných statků, přičemž společné rysy těchto práv jsou čtenáři srozumitelně představeny na názorných příkladech ([podkapitola 1.2](#)). Podrobně je poté věnována pozornost předmětům těchto práv a jejich specifikům ([podkapitola 1.3](#)), povaze a základním aspektům práv k duševnímu vlastnictví ([podkapitola 1.4](#)), jejich systematickému rozřazení dle většinově užívaných kritérií ([podkapitola 1.6](#)) a stručně jsou představeny také subjekty, které mohou být nositeli těchto práv ([podkapitola 1.5](#)). Následně je věnována pozornost právům k duševnímu vlastnictví z mezinárodněprávní ([podkapitola 1.7](#)) a unijní perspektivy ([podkapitola 1.8](#)), a to zejména s poukazem na vývoj a opodstatnění těchto sjednocujících snah v oblasti regulace práv k duševnímu vlastnictví.

1.2 Význam práv k duševnímu vlastnictví

Právo duševního vlastnictví (*Intellectual Property Law, Immaterialgüterrecht, les droits de propriété intellectuelle*) v objektivním smyslu obvykle představuje soubor právních norem, které zakládají absolutní práva působící *erga omnes*,¹ přičemž hlavní podstatou těchto práv je možnost vyloučit (*exclusive rights*)² ostatní subjekty z užívání určitého (nehmotného) statku.

Práva k duševnímu vlastnictví (*intellectual property rights*) se vztahují k výsledkům tvůrčí duševní činnosti (autorská díla, vynálezy, technická řešení, průmyslové vzory, odrůdy rostlin apod.) či k výsledkům činnosti hospodářské (zvukové/zvukově obrazové záznamy; rozhlasové/televizní vysílání; databáze; ochranné známky, zeměpisná označení, označení původu, tradiční zaručené speciality, obchodní firma apod.), a představují svým způsobem intelektuální výzvu (*intellectual challenge*), neboť vytváří systém právní exkluzivity, který nemusí být vždy pozitivně přijímán z hlediska obecného morálního přesvědčení.

Vezměme si situaci, kdy na fakultě potkáte kolegu v jídelně a během oběda se bavíte o novém filmu, který jste si ještě po staru koupili na DVD. Váš kolega vás požádá, abyste mu zhotovili kopii DVD s využitím technických prostředků, které umí odstraňovat ochranu proti kopírování [§ 43 odst. 1 zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským (dále jen

¹ AHRENS, Hans-Jürgen; MCGUIRE, Mary-Rose. *Modellgesetz für Geistiges Eigentum: Normtext und Begründung*. München: Sellier European Law Publishers, 2012, s. 21, 23; JÄNICH, Volker. *Geistiges Eigentum - eine Komplementärscheinung zum Sacheigentum?* Tübingen: Mohr Siebeck, 2002, s. 198 a násl.; KNAP, Karel et al. *Práva k nehmotným statkům*. Praha: Codex, 1994, s. 21; TELEČ, Ivo. *Tvůrčí práva duševního vlastnictví*. Brno: Doplněk, Masarykova univerzita, 1994, s. 27; TROLLER, Alois. *Immaterialgüterrecht: Patentrecht, Markenrecht, Muster- und Modellrecht, Urheberrecht, Wettbewerbsrecht 1*. 1. 3. vyd. Basel: Helbing & Lichtenhahn, 1983, s. 69 a násl.

² TELEČ, Ivo. Druhy subjektivních soukromých práv aneb soukromoprávní soustava. In: SRSTKA, Jiří et al. *Autorské právo a práva související: vysokoškolská učebnice*. Praha: Leges, 2017, s. 34; TROLLER, op. cit., s. 69; VOJČÍK, Peter. *Právo duševního vlastnictví*. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, s. 30.

„AZ“], a přinesli mu ji. To by asi většina lidí udělala, aniž by věděla, že tím porušuje autorská práva, práva výkonných umělců (interpretů) a práva výrobce zvukově-obrazového záznamu.

Rozhovor by nicméně mohl probíhat i tak, že vám kolega řekne o prodejním stánku s DVD, který se nachází na cestě k němu domů a o němž ví, že kolem 17:15 není dobře hlídáný, neboť se prodavač chodí pravidelně dívat na *AZ Kvíz*. Poprosí vás, abyste mu dali vědět, zda i dnes bude stánek nehlídáný tak, aby mohl DVD ukrást. V této situaci byste však asi zaváhali, zda jeho požadavku vyhovíte.

V obou situacích se bude jednat o zásah do majetkových práv.³ V prvním případě půjde o zásah do majetkových práv autorských a práv s autorským právem souvisejících, ve druhém případě půjde o zásah do práva vlastnického (krádež DVD). Nicméně zatímco v prvním případě by žádosti kolegy řada lidí vyhověla, ve druhém případě by možná došlo ke zdvořilému odmítnutí z důvodu obavy nápomoci při spáchání přestupku.⁴ Otázkou je, proč jsou v očích veřejnosti uvedená jednání posuzována odlišně?

Důvod odlišného vnímání je nejspíše evoluční. Zatímco absolutní práva ke hmotným statkům byla nejspíše známa již lovcům a sběračům v období paleolitu,⁵ ochrana nehmotných statků se poprvé objevuje až ve středověku, kdy byla výhradní práva vytvářena na základě systému privilegií, jež udělovali panovníci nebo městské samosprávy.⁶ Z evolučního hlediska je tedy vnímáno jako „normální“, že jsou výhradní práva ke hmotným statkům (věcná práva) alokována ve prospěch určité osoby, zatímco alokování výhradních práv k nehmotným statkům je naopak vnímáno jako výjimka.

Na jednu stranu je v dané souvislosti podstatné, že nehmotné statky, které byly zveřejněny (zveřejněný film; vydaná kniha; design, který se vyskytuje na trhu v konkrétních výrobcích; zveřejněný vynález) jsou ze své povahy *veřejnými statky* (k tomu viz dále), které každý může využívat vzhledem k jejich *nehmotné a ubikvitní* (všudypřítomné) povaze.

Na druhou stranu s sebou nese vytváření nehmotných statků (například komponování hudby, psaní scénáře k filmu nebo jeho natáčení, vývoj počítačové hry apod.) náklady na čas, lidskou (duševní i fyzickou) práci, či jiné finanční prostředky (energie, materiální náklady apod.). Původci nehmotných statků jsou tak v určité nevýhodě oproti výrobcům aut, prodejčům pomerančů, zmrzliny, párků v rohlíku apod., neboť případní zákazníci „nemusí stát frontu“,⁷ než, daný statek začnou užívat. Stačí, když k němu mají přístup (např. si jej stáhnou z Internetu) a mohou jej začít užívat bez toho, že by

³ AHRENS, Sönke. *Geistiges Eigentum und Wettbewerbsrecht: gewerblicher Rechtsschutz – Urheberrecht – unlauterer Wettbewerb*. 2. Wiesbaden: Springer Gabler, 2016, s. 1.

⁴ „Stanoví-li tak zákon, je pachatelem rovněž fyzická osoba, která úmyslně [...] umožnila nebo usnadnila jinému spáchání přestupku (pomocník), jde-li o dokonaný přestupek nebo jeho pokus, je-li trestný.“ [§ 13 odst. 4 písm. c) zákona č. 250/2016 Sb.].

⁵ EARLE, Timothy. Documenting the Evolution of Property with Archaeology. In: GRAZIADEI, Michele; SMITH, Lionel D. *Comparative property law: global perspectives*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing, 2018, s. 11 a násl.

⁶ KNAP, op. cit., s. 16; KNAP, Karel; KUNZ, Otto; OPLTOVÁ, Milena. *Průmyslová práva v mezinárodních vztazích*. Praha: Academia, 1988, s. 10; SKŘEJPKOVÁ, Petra. Stručné dějiny autorského práva a práv souvisejících v českých zemích a ve světě. In: SRSTKA, op. cit., s. 16; TELEČEK, 1994, op. cit., s. 74; VOJÁČEK, Jan. Počátky patentové ochrany. *Soutěž a tvorba*. 1948, roč. 19, č. 2, s. 17 a násl.

⁷ U hmotných statků představuje jejich cenu (§ 492 odst. 1 OZ) mj. jejich vzácnost. V dobách komunistického režimu byly v naší zemi například velmi vzácné pomeranče, které byly tzv. podpultovým zbožím a stály se na ně fronty, na auta se dělaly pořadníky, jednu dobu byl nedostatkovým zbožím i toaletní papír. Zákaznice/zákazníci si „najímali“ důchodce/důchodkyně, aby za ně stáli fronty na nedostatkové zboží.

k tomu původce daného statku dal souhlas, nebo že by o tom dokonce věděl. V tom je zásadní rozdíl mezi hmotnými a nehmotnými statky.

Důvodů, proč zákonodárce ke zveřejněným nehmotným statkům, které jsou ze své přirozené povahy dostupné každému, zakládá výhradní práva, je vícero a liší se u jednotlivých kategorií práv k duševnímu vlastnictví. U autorských práv (např. autorská práva režiséra k filmu nebo autorská práva spisovatele k románu) a práv výkonných umělců (např. práva úspěšného absolventa Právnické fakulty MU *Miraie Navrátila* k jeho uměleckému výkonu v písni „*Když nemůžeš, tak přidej*“) je to například ochrana osobnostních a majetkových zájmů tvůrců, u patentové ochrany vynálezů (např. český nebo německý patent na nové léčivo) je to podpora inovací, u ochranných známek je to ochrana spotřebitele a dobrého jména výrobků/služeb, které podnikatel poskytuje a které nesou jím zvolené označení (COFOLA, Škoda auto, Plzeňský Prazdroj apod.). U ochrany obchodní firmy [§ 423 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „OZ“)] jde o ochranu majetkových zájmů podnikatele zapsaného do obchodního rejstříku.

Obvykle ale zákonodárce zdůvodňuje existenci výhradních práv ochranou nejen soukromých, ale také obecných zájmů, neboť z poskytnutí zákonného monopolu má prospěch nejen nositel práv, ale v konečném důsledku i samotná společnost. Existence výhradních práv totiž motivuje ke statisticky vyšší produkci nehmotných statků.

Kromě toho je zde i důležitý hospodářsko-soutěžní aspekt, který spočívá v tom, že pokud někdo cizí nehmotné statky využívá komerčně, ale bez souhlasu toho, kdo se zasloužil o jejich vznik, získává tím neoprávněnou soutěžní výhodu. *J. Bentham* vyjádřil tuto premisu ve vztahu k vynálezům následovně: „*To, co bylo vynalezeno, je možné kdekoliv na světě napodobit. Bez existence zákonného monopolu by vynálezce mohl být vytlačen z trhu svými konkurenty, kteří samotní, bez nutnosti vynakládat prostředky na výzkum či vývoj, získávají neoprávněnou konkurenční výhodu a mohou tak na trhu prodávat za nižší cenu než ten, kdo se o vynalezení nového předmětu zasloužil svou prací a vynaložením finančních prostředků.*“⁸

Oproti zájmu na vytváření právní exkluzivity ve prospěch osob, které se zasloužily k vytvoření nehmotného statku, však existuje i důležitý obecný zájem na tom, aby celá řada nehmotných statků byla v režimu tzv. *public domain*, kdy je možné nehmotné statky bezúplatně a volně užívat. U řady nehmotných statků tak nejsou práva alokována ve prospěch určitých subjektů, ale jde o statky, které jsou určené k obecnému užití.⁹ Například objevy či základní vědecké poznatky může každý volně užít [§ 3 odst. 2 písm. a) zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích (dále jen „ZV“)].¹⁰ Z patentové ochrany jsou z důvodu obecného zájmu vyloučeny „*způsoby chirurgického nebo terapeutického ošetřování lidského nebo zvířecího těla a diagnostické metody používané na lidském nebo zvířecím těle*“ (§ 3 odst. 3 ZV). Stejně tak jsou i u ochranných známek určitá označení (druhá označení, obecná slova a slovní spojení) vyloučena ze známkoprávní ochrany. Zákonodárce si je vědom toho, že tyto výrazy musí mít možnost používat každý. Také myšlenky, objevy, teorie, náměty,

⁸ BENTHAM, J. A Manual of Political Economy. Citováno z: ZEMER, L. On the value of copyright theory. *Intellectual Property Quarterly*, 1/2006, s. 57.

⁹ PEUKERT, Alexander. *Die Gemeinfreiheit: Begriff, Funktion, Dogmatik*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2012, s. 36 a násl., 49, 63.

¹⁰ KNAP, KUNZ, OPLTOVÁ, op. cit., s. 49, 72; PEUKERT, op. cit., s. 20, 63; SCHACK, Haimo. *Urheber- und Urhebervertragsrecht*. 6. vyd. Tübingen: Mohr Siebeck, 2013, s. 10.

denní zprávy, metody apod. (§ 2 odst. 6 AZ) jsou obecnými statky a nelze je monopolizovat prostřednictvím autorskoprávní ochrany.

Jestliže hovoříme o *public domain*, musíme rovněž zdůraznit, že práva k duševnímu vlastnictví jsou časově omezená.¹¹ U časového omezení doby trvání práv duševního vlastnictví zákonodárce zohledňuje přirozenou nerivalitní a ubikvitní povahu zveřejněných nehmotných statků, přičemž současně přihlíží k nejrůznějším obecným či veřejným zájmům, jako je podpora kulturního, vědeckého, technického či hospodářského rozvoje.¹²

Public domain je tedy velmi podstatná pro produkci nehmotných statků, neboť pro ni vytváří základní předpoklady. V oblasti umělecké, vědecké, vynálezecké, designérské činnosti totiž platí, že nikdo nevytváří své výtvořiny „na zelené louce“, ale každý umělec/vědec/designér/vynálezce navazuje již na to, co bylo v minulosti vytvořeno.

Stanovení hranice mezi chráněnými a nechráněnými nehmotnými statky není snadné a musí být prováděno vždy v každém režimu duševně-vlastnické ochrany samostatně, při vážení kolidujících zájmů.¹³

1. Autorské právo nechrání myšlenky, teorie, či (např. matematické) postupy (§ 2 odst. 6 AZ), ale pouze způsob jejich zachycení ve formě konkrétní publikace, či vědeckého článku, jež je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti člověka.
2. Slovní spojení DOBRÉ PIVO není možné chránit ochrannou známkou ve vztahu k nápojům, neboť jde o označení druhové a popisné. Stejně tak nelze jako takové chránit ani superlativní označení typu SUPER, MAXI, MEGA, BIG apod.
3. Patent lze udělit pouze na nové technické řešení, jež není zřejmé odborníkovi v dané oblasti techniky a nikoli na jakýkoli marginální zlepšovací nápad.

1.3 Základní charakteristiky nehmotných statků

Nehmotné statky jako předměty práv k duševnímu vlastnictví

Nehmotné statky mohou být jednak předmětem práv k duševnímu vlastnictví, jednak všeobecných osobnostních práv,¹⁴ případně mohou být nepřímo chráněny prostřednictvím nekalosoutěžní ochrany.¹⁵

¹¹ JÄNICH, op. cit., s. 225; TELEC, Ivo. Obecné právně pojmové znaky duševního vlastnictví. In: SRSTKA, op. cit., s. 37; TROLLER, op. cit., s. 119. Princip časové omezenosti se obecně aplikuje na všechny zveřejněné předměty duševního vlastnictví, ovšem s určitými modifikacemi a výjimkami, s nimiž se setkáváme u práv na označení, která případně mohou být i časově neomezená (viz dále).

¹² REHBINDER, Manfred; PEUKERT, Alexander. *Urheberrecht: ein Studienbuch*. München: C. H. Beck, 2015, s. 31, 39.

¹³ AHRENS, op. cit., s. 2.

¹⁴ KNAP, op. cit., s. 22; TELEC, Ivo. Předměty práva autorského a práv souvisejících s právem autorským v soustavě předmětů soukromých práv In: SRSTKA, op. cit., s. 48; VOJČÍK, op. cit., s. 25.

¹⁵ AHRENS, MCGUIRE, op. cit., s. 43 a násl.; KNAP, op. cit., s. 45; TĚGL, Petr; TELEC, Ivo. § 496. In: MELZER, Filip; TĚGL, Petr. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III: § 419-654 a související společná a přechodná ustanovení*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2014, s. 244.

Ke sjednocení judikatury při konfliktu práva na ochranu proti nekalosoutěžnímu jednání a práva na užívání ochranné známky a k otázce místní příslušnosti soudů se vyjádřil Nejvyšší soud v rozsudku velkého senátu ze dne 8. 3. 2017, sp. zn. 31 Cdo 3375/2015.

Oba účastníci řízení působí v oblasti energetiky, v níž se zabývají projektovou činností, působí i v oblasti měření a regulace a oba nabízejí výrobky a služby v oblasti kogeneračních jednotek, klimatizačních jednotek či tepelných čerpadel. Krajský soud v Brně uložil žalované společnosti zejména upravit obchodní firmu v zakladatelské listině tak, aby v žádné podobě a kombinaci neobsahovala slovo „tenergo“, a podat rejstříkovému soudu návrh na změnu zápisu obchodní firmy v obchodním rejstříku a zdržet se dále užívání názvu ve znění „tenergo“, zejména jeho užívání na obchodních dokumentech, listinách, prezentacích, užívání při obchodních jednáních, jakož i jiného užívání názvu „tenergo“ slovem či písmem, a to ode dne zápisu změny obchodní firmy žalované rejstříkovým soudem. Rozhodl tak proto, že obchodní firmy účastníků řízení jsou zaměnitelné, neboť obě obsahují jako součást obchodní firmy fantazijní dominantní prvek. Vrchní soud v Olomouci potvrdil rozsudek soudu prvního stupně a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení.

Nejvyšší soud v návaznosti na dovolání zejména dovodil, že nekalé soutěže se dopustí ten, kdo se v hospodářském styku dostane do rozporu s dobrými mravy soutěže jednáním způsobitelným přivodit újmu jiným soutěžitelům nebo zákazníkům. Užívá-li vlastník svoji ochrannou známku tak, že naplní definiční znaky nekalé soutěže, pak je třeba proti takovému užívání ochránit toho, kdo je takovým jednáním zasažen, a to způsoby uvedenými v § 2988 větě první o. z., tedy i uložení povinnosti zdržet se užívání zapsané ochranné známky. Právo k obchodní firmě patří mezi tzv. práva na označení, mezi práva průmyslového vlastnictví ho řadí ve svém čl. 1 odst. 2 Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví. Podle současné, ale i podle předchozí české právní úpravy, je právo k obchodní firmě formálním právem, které vzniká registrací obchodní firmy do obchodního rejstříku. Obchodní firmě by měla být vlastní schopnost odlišit podnikatele pod touto obchodní firmou podnikajícího od jiného podnikatele. Obchodní firma nesmí být totiž s jinou obchodní firmou zaměnitelná. Občanský zákoník umožňuje tomu, kdo byl ve svých právech k obchodní firmě dotčen, se proti takovým zásahům bránit.

Práva plynoucí z ochranné známky mají obdobný charakter. Vznikají zápisem ochranné známky do příslušného rejstříku, jejich obsahem je právo užívat ochrannou známku ve spojení s výrobky anebo službami, pro které je zapsána, a bránit takovému užívání ostatním, s výjimkami uvedenými v zákoně o ochranných známkách. Jednou z výjimek je právě omezení vlastníka ochranné známky právy třetích osob k obchodní firmě. Kolizi těchto práv řeší § 10 odst. 1 písm. a) zákona o ochranných známkách tak, že vlastník ochranné známky není oprávněn zakázat třetím osobám užívat v obchodním styku jejich obchodní firmu, pokud je užívání v souladu s obchodními zvyklostmi, dobrými mravy a pravidly hospodářské soutěže. Z uvedeného plyne, že obě práva jsou rovnocenná, obstojí vedle sebe. Omezení práv k obchodní firmě právy vlastníka ochranné známky dříve platný obchodní zákoník neřešil a výslovnou úpravu nemá ani současný občanský zákoník (zákon č. 89/2012 Sb.). Jsou-li však obě práva rovnocenná, je třeba jejich konflikt řešit z pohledu vlastníků obou práv v principu stejně. Právo k obchodní firmě samo o sobě nemůže být důvodem pro odepření práv vyplývajících z ochranné známky. To však platí pouze za předpokladu, že užívání takového práva je v souladu s obchodními zvyklostmi, dobrými mravy a pravidly hospodářské soutěže, že tedy není nekalým soutěžním jednáním (srov. § 2976 odst. 1 OZ).

Nejvyšší soud konečně zdůraznil, že právo k obchodní firmě patří mezi tzv. práva na označení, a je považováno za jedno z tzv. průmyslových práv, ve sporech o nárocích z něj vycházejících je proto v prvním stupni věcně a místně příslušný Městský soud v Praze, který rozhoduje ve specializovaných senátech složených z předsedy a dvou soudců.

Pojem nehmotný statek je tedy širším pojmem, než termín „předmět práv duševního vlastnictví“ či „duševní vlastnictví“, a je v právní teorii vymezován jako statek, jehož podstatu tvoří

- i. konkrétní nehmotný duševní výtvar (např. autorské dílo, vynález, technické řešení, vzhled výrobku),
- ii. nehmotná hodnota spojená s existencí člověka (např. jméno, čest, pověst, podobizna)¹⁶ nebo je
- iii. nehmotným výsledkem lidské hospodářské činnosti (např. obchodní tajemství, ochranná známka, obchodní firma, zvukový/zvukově-obrazový záznam).¹⁷

K otázce, **jestli může být chuť potraviny chráněna autorským právem**, se vyjádřil Soudní dvůr v rozsudku (velkého senátu) ze dne 13. 11. 2018 ve věci Levola Hengelo BV proti Smilde Foods BV (C-310/17).

„Heksenkaas“ je pomazánka se smetanovým sýrem a čerstvými bylinkami vytvořená jistým nizozemským obchodníkem se zeleninou a čerstvými výrobky v roce 2007. Smlouvou uzavřenou v roce 2011 převedl její tvůrce na společnost Levola svá práva duševního vlastnictví týkající se tohoto výrobku za úplaty navázanou na obrat, který měl být dosažen z prodeje tohoto výrobku. Dne 10. července 2012 byl udělen patent na výrobní postup výrobku Heksenkaas. Od ledna 2014 vyrábí společnost Smilde pro řetězec supermarketů v Nizozemsku výrobek nazvaný „Witte Wievenkaas“. Vzhledem k tomu, že výroba a prodej tohoto výrobku porušuje podle společnosti Levola její autorská práva k „chuti“ Heksenkaas, podala žalobu proti společnosti Smilde u Rechtbank Gelderland (soud prvního stupně v Gelderland, Nizozemsko).

Společnost Levola totiž uvedla, že autorské právo k chuti podle ní odkazuje na „celkový dojem vyvolaný pozřením potraviny na chuťové smysly, včetně pocitu v ústech vnímaného dotykem“, načež se u Rechtbank Gelderland domáhala, aby určil, že chuť Heksenkaas je vlastním duševním výtvozem jejího výrobce, a tímto požívá autorskoprávní ochrany jako dílo ve smyslu článku 1 zákona o autorském právu, a že chuť výrobku vyráběného společností Smilde představuje rozmnoženinu tohoto díla. U téhož soudu se rovněž domáhala, aby společnosti Smilde uložil zdržet se jakéhokoli porušování jejího autorského práva, a zejména ukončit výrobu, nákup, prodej a jakékoliv jiné uvádění na trh výrobku nazvaného „Witte Wievenkaas“. Rozsudkem Rechtbank Gelderland shledal, že aniž je nutné rozhodnout o tom, zda může být chuť výrobku Heksenkaas chráněna autorským právem, nároky společnosti Levola je třeba v každém případě zamítnout, jelikož tato společnost neuvedla, jaké prvky nebo jaká kombinace prvků chuti výrobku Heksenkaas mu propůjčují vlastní původní povahu a osobitost. Společnost Levola podala proti tomuto rozsudku odvolání k odvolacímu soudu, který předložil Soudnímu dvoru předběžnou otázku, zda může být chuť potraviny chráněna autorským právem. Dodává, že účastníci původního řízení zastávají k této otázce diametrálně odlišné postoje.

Soudní dvůr dovodil, že pojem „dílo“ uvedený ve směrnici 2001/29 nutně vyžaduje, aby předmět ochrany z titulu autorského práva byl vyjádřen tak, že bude dostatečně přesně a objektivně identifikovatelný, i když toto vyjádření nemusí být nutně stálé. Zaprvé totiž musí mít orgány pověřené dohledem nad ochranou výlučných práv spjatých s autorským právem možnost jasně a přesně se obeznámit s takto chráněnými předměty. Totéž platí pro jednotlivce, zejména hospodářské subjekty, kteří musejí mít možnost jasně a přesně identifikovat předměty, k nimž požívají ochrany jiné osoby, zejména konkurenti. Zadruhé pak nutnost odstranit z procesu identifikace chráněného předmětu veškeré subjektivní prvky, které jsou na újmu právní jistotě, vyžaduje, aby bylo možné chráněný předmět přesně a objektivně vyjádřit. Možnost přesné a objektivní identifikace přitom v případě chuti potraviny není dána. Například na rozdíl od literárního, malířského, filmového či hudebního díla, které je přesným a objektivním vyjádřením, totiž identifikace chuti potraviny spočívá zásadně na pocitech a chuťových prožitcích, které

¹⁶ TROLLER, op. cit., s. 87. V české civilistické doktríně viz TELEC, Ivo. § 11. In: ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník: velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008. 1. svazek: § 1-487*. Praha: Linde, 2008, s. 121 a násl.; TŮMA, Pavel. § 81. In: LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník: komentář. I: Obecná část (§ 1-654)*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 396.

¹⁷ AHRENS, MCGUIRE, op. cit., s. 21 a násl.; TELEC, Ivo. Právní povaha autorského práva a práv souvisejících s právem autorským In: SRSTKA, op. cit., s. 46 a násl.; TROLLER, op. cit., s. 49, 55 a násl.

jsou subjektivní a proměnlivé, protože závisí zejména na faktorech spjatých s osobou, která daný výrobek ochutnává, jako jsou její věk, potravinové preference a spotřební návyky, a na prostředí či kontextu, ve kterém je tento výrobek ochutnáván. Mimoto přesná a objektivní identifikace chuti potraviny, jež by umožnila odlišit ji od chuti jiných výrobků stejné povahy, není za současného stavu vědeckého vývoje možná s pomocí technických prostředků. Proto je třeba dle Soudního dvora uzavřít, že chuť potraviny nemůže být kvalifikována jako „dílo“ ve smyslu směrnice 2001/29 a tato brání tomu, aby byla vnitrostátní právní úprava vykládána tak, že přiznává chuti potraviny ochranu z titulu autorského práva.

Předměty práv k duševnímu vlastnictví mají oproti hmotným statkům své zvláštnosti. Jednou ze základních charakteristik těchto předmětů je *potenciální ubikvita*,¹⁸ která spočívá v tom, že je výsledek lidské činnosti coby nehmotný statek využitelný kdykoli a kdekoli na světě bližší neurčeným počtem osob. Dalšími znaky jsou *nerivalitnost (non-rivalry)*, *nevylučitelnost (non-excludability)* a *nezužitelnost* těchto předmětů, což znamená, že několik osob může užívat daný předmět zároveň (nerivalitnost), užívání statku jednou osobou přitom nevylučuje z užívání jinou osobu (nevylučitelnost) a užívání předmětu několika osobami nemá dopad na kvalitu či povahu tohoto předmětu, či nezpůsobuje jeho spotřebování. Tyto předměty jsou také *faktickou cestou obtížně vylučitelné*. Jakmile jsou jednou zveřejněny, nelze je efektivně stáhnout z veřejného prostoru zpět.

Potenciální ubikvita: Konkrétní auto může v jednom okamžiku ukrást jedna osoba, či skupina osob, která spolupracuje (někdo hlídá, někdo otevře zámek, někdo umí rychle řídit). Autorské dílo (např. film), který je umístěn na Internetu, mohou v jednom okamžiku „krást“ stovky lidí po celém světě, kteří o sobě navzájem ani neví.

Nerivalitní povaha: 20 000 lidí na koncertě může ve stejném okamžiku poslouchat tutéž skladbu. Každý jednotlivý posluchač užívá skladbu v jejím celku (nikoli pouze její část a jiná osoba zase jinou její část) a užívání statku jednou osobou nevylučuje užívání totožného statku jinou osobou.

Nevylučitelnost: Ze spotřeby produkované hudby na techno párty nelze vyloučit osoby bydlící v přilehlých obydlích. Popřípadě realizace možných opatření (přikrytí domů protihlukovými zábranami) by si vyžádala náklady, které by byly v extrémním nepoměru se získaným užitekem.

Nezužitelnost: Užívání nemá vliv na kvalitu nehmotného statku. Záznam televizního pořadu se neopotřebuje rychleji, bude-li ho sledovat více osob najednou, nebo pomaleji, nebude-li o něj v čas vysílání zájem (např. záznam semifinálového utkání dvou týmů na mistrovství světa v hokeji se nespotřebují pomaleji, než zápas jiných dvou týmů jenom proto, že o něj mají diváci menší zájem).

Výhradní užívání nehmotných statků tak zakládá právní regulace, nikoli faktický stav. Zatímco věc hmotnou lze uzamknout či oplotit, nehmotný statek takto chránit nelze a vždy existuje možnost zhotovení kopie (byť třeba vždy nejde o kopii stoprocentní).

Z hlediska teorie práv k duševnímu vlastnictví je mimořádně důležité odlišovat předměty práv k duševnímu vlastnictví od jejich „nosičů“ (hmotných věcí), v nichž jsou zachyceny. Právní osud nehmotného statku totiž nemusí následovat právní osud hmotného předmětu.

Rozlišování mezi hmotnými a nehmotnými statky si můžeme uvést například na tom, že hmotný originál jezdecké sochy Jaroslava Róny stojící na brněnském Moravském náměstí, má odlišný režim od autorského díla, které je v dané soše zachyceno. Z hlediska soukromého práva se ohledně hmotného předmětu jedná

¹⁸ GÖTTING, Horst-Peter. *Der Begriff des Geistigen Eigentums. Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht*. 2006, č. 5, s. 358; REHBINDER, PEUKERT, op. cit., s. 2, 28; TELEC, 1994, op. cit., s. 21; TROLLER, op. cit., s. 55; VOJČÍK, op. cit., s. 25.

o superficies, tedy součást pozemku, který sdílí osud nemovité věci, jejíž je součástí, a je společně s pozemkem chráněna vlastnickým právem. Oproti tomu se na ochranu autorského díla, jež je v soše zachyceno, a které se současně vyskytuje v řadě článků na Internetu, vztahuje ochrana autorskoprávní, s tím, že české autorské právo zakotvuje výjimku pro užití děl umístěných na veřejném prostranství (§ 33 AZ), a umožňuje danou sochu nafotit a přiměřeným způsobem dále šířit.

Platí také, že se zánikem hmotného nosiče práva k duševnímu vlastnictví nezánikají (např. § 9 odst. 2 AZ: „Zničením věci, jejímž prostřednictvím je dílo vyjádřeno, nezániká právo autorské k dílu“).

Zničíme-li všechny zápisy a záznamy světoznámé melodie „New York, New York“ s tím, že tuto melodii následně zapíše do notového záznamu jiná osoba, která si ji pamatuje, nevznikají jí k ní práva autorská, ale tato práva stále svědčí jejímu původnímu autorovi.

Nehmotné statky a nehmotné věci

Je důležité zmínit, že pouze ty nehmotné předměty, ke kterým jsou dovozována výhradně majetková práva, můžeme označit za věci v právním slova smyslu (jedná se například o databáze, zvukově-obrazový záznam, rozhlasové/televizní vysílání). Naopak předměty, ke kterým existují práva osobnostní, ať už výlučně (všeobecné osobnostní statky) či zároveň spolu s majetkovými právy (autorská díla, umělecké výkony, vynálezy, technická řešení, design, odrůdy rostlin), nelze za věci v právním smyslu považovat, a to z důvodu, že je nelze beze zbytku „odlišit od osoby“ ve smyslu § 489 OZ.¹⁹

S ohledem na uvedené lze říci, že vynález není věcí v právním smyslu, protože se k němu vztahuje tzv. původcovské právo osobnostní povahy. Na druhou stranu patent (právní ochrana udělená na tento vynález) již věcí v právním smyslu slova je. Jedná se totiž o „právo, jehož povaha to připouští“ (§ 496 odst. 2 OZ). Stejně tak design není věcí v právním smyslu, kdežto zapsaný průmyslový vzor [§ 30 a násl. zákona č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů (dále jen „ZPV“)] získaný k tomuto designu ano. Obdobně lze říci, že technické řešení není věcí v právním smyslu, ale užitný vzor ano.

Duševní povaha předmětů duševního vlastnictví

Oproti nehmotným statkům, které jsou chráněny všeobecnými osobnostními právy (§ 81 a násl. OZ) a jsou spojeny s existencí člověka jako takového (jméno, čest, pověst, soukromí) nebo s projevy jeho osobnosti (podpis, osobní písemnosti, zvukové/zvukově obrazové záznamy osobních projevů), jsou nehmotné statky chráněné právy k duševnímu vlastnictví charakteristické tím, že jsou výsledkem duševních (intelektuálních) či hospodářských procesů (odtud i termín „duševní vlastnictví“).²⁰

Odlišným znakem duševního vlastnictví oproti všeobecným osobnostním statkům tak je skutečnost, že předmětem práv duševního vlastnictví je externalizovaný výsledek, který je ontologicky odlišný od osobnosti svého tvůrce (původce). Zatímco jméno člověka, jeho čest, soukromí, tělesná a psychická

¹⁹ „Věc v právním smyslu (dále jen „věc“) je vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí“ (§ 489 OZ). K tomu viz KOUKAL, Pavel. § 489. In: LAVICKÝ, op. cit., s. 1729-1730.

²⁰ GÖTTING, op. cit., s. 353 a násl.; GRÜNBERGER, Michael. Rechtsdurchsetzungsbemühungen – Anzeichen eines Systemkollapses? In: HILTY, Reto M.; JAEGGER, Thomas; KITZ, Volker (eds). *Geistiges Eigentum: Herausforderung Durchsetzung*. Berlin: Springer, 2008, s. 3.; OHLY, Ansgar. Geistiges Eigentum? *Juristen Zeitung*. 2003, č. 11, s. 554; VOJČÍK, op. cit., s. 31.

integrita apod. jsou stále naprosto spojeny s lidskou osobností,²¹ u autorských děl, vynálezů, průmyslových vzorů (designů), apod. je spojení výrazně užší.

1.4 Základní charakteristika práv k duševnímu vlastnictví

Právo duševního vlastnictví je odvětvím práva, které se zabývá ochranou pouze takových nehmotných statků, mezi které patří výsledky tvůrčí duševní činnosti (např. vynálezy, technická řešení, designy, autorská díla, nové odrůdy rostlin) nebo výsledky lidské hospodářské činnosti (např. obchodní firma, označení tvořící ochrannou známku/zeměpisné označení/označení původu).

Ústředním pojmem tohoto právního odvětví jsou práva k duševnímu vlastnictví, pod kterými rozumíme práva vztahující se k daným nehmotným statkům. Musíme nicméně podotknout, že mnohé právní předpisy (např. mezinárodní smlouvy) nečiní rozdíl mezi „duševním vlastnictvím“ jakožto souborem předmětů soukromých subjektivních práv (tj. soubor nehmotných statků) a mezi „právy, která se k duševnímu vlastnictví vztahují“.

Např. čl. 2 Úmluvy o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví (WIPO) z roku 1967 stanoví: „V této Úmluvě se rozumí ‚duševním vlastnictvím‘ práva - k literárním, uměleckým a vědeckým dílům, - k výkonům výkonných umělců, ke zvukovým záznamům a k rozhlasovému vysílání, - k vynálezům ze všech oblastí lidské činnosti, - k vědeckým objevům, - k průmyslovým vzorům a modelům, - k továrním, obchodním známkám a známkám služeb, jakož i k obchodním jménům a obchodním názvům, - na ochranu proti nekalé soutěži a všechna ostatní práva vztahující se k duševní činnosti v oblasti průmyslové, vědecké, literární a umělecké.“

Nejedná se zde přitom o žádné slovíčkaření, neboť existence předmětů duševního vlastnictví ještě sama o sobě nemusí znamenat existenci práv k duševnímu vlastnictví. Kupříkladu vynález nového zařízení na přenos zvukového signálu, který byl svým původcem zveřejněn před podáním přihlášky vynálezu, je nehmotným statkem a nejspíše bude splňovat pojmové znaky vynálezu ve smyslu § 3 odst. 1 a 2 a § 6 ZV, nicméně již nemůže být chráněn patentem, neboť nesplňuje podmínku novosti (§ 5 odst. 1 ZV). Původce vynálezu totiž vynález tzv. předuvedl,²² čímž způsobil nemožnost získání patentové ochrany.

Soukromoprávní a veřejnoprávní povaha práv k duševnímu vlastnictví

Právo duševní vlastnictví představuje oblast práva, v níž se promítá jak soukromoprávní, tak veřejnoprávní regulace (upravující například průběh zápisných řízení). Primárně však práva k duševnímu vlastnictví spadají do oblasti soukromých subjektivních práv.

²¹ TELEČ, Ivo. § 11. In: ELIÁŠ, op. cit., s. 110; TŮMA, Petr. § 81. In: LAVICKÝ, op. cit., s. 396, 398.

²² CHLOUPEK, Vojtěch; HARTVICOVÁ, Kateřina. *Patentový zákon: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 28 a násl.

Preambule Dohody o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (Dohody TRIPS), která je přílohou 1C k Dohodě o zřízení Světové obchodní organizace (WTO) z roku 1994, uvádí: „Členové, (...) uznávající, že práva k duševnímu vlastnictví jsou práva soukromá (...) dohodli se takto“.

Kromě soukromých subjektivních práv se k nehmotným statkům, jež jsou předmětem práva duševního vlastnictví, vztahují také veřejná subjektivní práva, jichž se může jejich nositel domáhat vůči státu. Jedná se o případy, kdy se přihlašovatel nehmotného statku (ochranné známky, vynálezu, průmyslového vzoru apod.) brání vůči postupu orgánu státu (zde Úřadu průmyslového vlastnictví), který mu odmítl udělit příslušnou ochranu, resp. nevyhověl jeho žádosti (příhlášce) o její udělení.

Veřejná subjektivní práva jsou u nehmotných statků dovozována na základě judikatury zvláštního senátu dle zákona č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů. Pro oblast práv k duševnímu vlastnictví se jedná o tato rozhodnutí: sp. zn. Konf 93/2003 (výmaz ochranné známky), sp. zn. Konf 97/2003 (výmaz užitého vzoru), sp. zn. Konf 102/2003 (zamítnutí přihlášky ochranné známky), a sp. zn. Konf 9/2004 (zrušení patentu).

Faktickým důsledkem této judikatury je, že se přezkum rozhodnutí Úřadu průmyslového vlastnictví, který je příslušným orgánem státu k vydání rozhodnutí ve zmíněných věcech, odehrává před správními soudy dle správního řádu soudního, a nikoli před civilními soudy dle části V. občanského soudního řádu.

Absolutní povaha práv k duševnímu vlastnictví

Abychom mohli hovořit o „právech k duševnímu vlastnictví“, musíme zdůraznit, že musí mít absolutní povahu.²³ Znamená to, že zákonodárce alokuje ve prospěch určitého subjektu či subjektů výhradní práva (*exclusive rights*) k užívání určitého statku, která zahrnují právo vyloučit ostatní subjekty z definovaného užívání (*ius excludendi*).²⁴

Z tohoto hlediska nemůžeme mezi práva k duševnímu vlastnictví řadit ochranu proti nekalé soutěži, která zakládá toliko relativní majetková práva působící *inter partes*.²⁵ Právo na ochranu proti nekalé soutěži je pojímáno jako právo, jehož primárním cílem není chránit osobnostní či majetkové zájmy soutěžitele, ale kvalitu (bonitu) soutěže.²⁶ Právo na ochranu proti nekalé soutěži (*unfair competition law; unlauterer Wettbewerb*) nepatří mezi práva k duševnímu vlastnictví, ale mezi práva s duševním vlastnictvím související.²⁷ Právo na ochranu proti nekalé soutěži je právem deliktním²⁸ a na rozdíl od práv k nehmotným statkům z nekalosoutěžní ochrany nevyplývají žádná absolutní práva, která by bylo možné převádět či licencovat.

²³ JÄNICH, op. cit., s. 201; KNAP, op. cit., s. 16 a násl.; TELEC, Ivo. Obecné právně pojmové znaky duševního vlastnictví. In: SRSTKA, op. cit., s. 37, 40; VOJČÍK, op. cit., s. 30.

²⁴ GÖTTING, op. cit., s. 357; TROLLER, op. cit., s. 69 a násl.

²⁵ KNAP, op. cit., s. 45; KNAP, KUNZ, OPLTOVÁ, op. cit., s. 17; TELEC, Ivo. Obecné právně pojmové znaky duševního vlastnictví. In: SRSTKA, op. cit., s. 40; TROLLER, op. cit., s. 113.

²⁶ KNAP, KUNZ, OPLTOVÁ, op. cit., s. 215, 217; KINDL, J. § 2976. In: MELZER, Filip; TÉGL, Petr. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IX: § 2894-3081*. Praha: Leges, 2018, s. 1140.

²⁷ KNAP, KUNZ, OPLTOVÁ, op. cit., s. 207 a násl.; TELEC, Ivo. Obecné právně pojmové znaky duševního vlastnictví. In: SRSTKA, op. cit., s. 40; VOJČÍK, op. cit., s. 36.

²⁸ ONDREJOVÁ, Dana; SEHNÁLEK, David. *Vliv práva Evropské unie na českou regulaci nekalé soutěže a nekalých obchodních praktik*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 274.

Protože pouze zákon stanoví, která majetková práva jsou absolutní (§ 977 OZ), jsou jednotlivá práva k duševnímu vlastnictví taxativně vypočtena v právních předpisech platných na našem území. U výčtu těchto práv se tedy, podobně jako u práv věcných, uplatní tzv. *numerus clausus*.

Byť někteří autoři řadí mezi jednotlivá práva duševního vlastnictví též právo držitele k doménovému jménu, nejedná se o právo k duševnímu (průmyslovému) vlastnictví, neboť daný statek není chráněn právy, která mají absolutní povahu, ale toliko právy relativními, která plynou ze závazkového vztahu mezi držitelem domény a administrátorem příslušné úrovně domény.

Například Masarykova univerzita je držitelem domény „muni“, a to na české národní úrovni .cz, jejímž správcem je zájmové sdružení právnických osob CZ.NIC. Masarykova univerzita tohoto dosáhla tím, že uzavřela (prostřednictvím třetí osoby – registrátora) závazek s CZ.NIC z. s. p. o., jejímž výsledkem je to, že může umístit obsah svých webových stránek na doménu muni.cz za úplatu.

Také další práva, jako je např. právo vydavatele na odměnu v souvislosti se zhotovením rozmnoženiny jím vydaného díla (§ 87 AZ) nebo právo zlepšovatele ke zlepšovacím návrhům (§ 74 ZV) nepovažujeme za práva k duševnímu vlastnictví v pravém slova smyslu, neboť mají toliko relativní povahu (působí inter partes).

Práva k duševnímu vlastnictví a ochrana lidských práv a základních svobod

Na ústavní úrovni jsou *majetková* práva k duševnímu vlastnictví chráněna na základě čl. 11 Listiny základních práv a svobod České republiky (dále jen „LZPS“), *osobnostní* práva k duševnímu vlastnictví na základě čl. 10 LZPS. Povinnost, aby zákonodárce na zákonné úrovni chránil práva k výsledkům *tvůrčí* duševní činnosti, je pak zakotvena v čl. 34 odst. 1 LZPS.²⁹

Teritoriální povaha práv k duševnímu vlastnictví

Zvláštností práv k duševnímu vlastnictví je uplatnivší se *zásada teritoriality*.³⁰ Uvedená zásada znamená, že práva k duševnímu vlastnictví končí s hranicemi konkrétního státu. Na území každého státu tak platí jiná práva k duševnímu vlastnictví, jež se mohou lišit od práv k duševnímu vlastnictví uplatňujících se v sousední zemi.

1. Český právní řád například zná ochranu osobnostních práv autorských, nicméně ve Spojených státech amerických tamní právní řád osobnostní práva autorská neupravuje. Ochrany prostřednictvím „osobnostních práv autorských“ se tak zde tvůrce autorského díla nemůže domáhat, a to ani na základě čl. 6bis Bernské úmluvy (ten na mezinárodní úrovni osobnostní práva zahraničním autorům přiznává), neboť Spojené státy americké přistoupily k Bernské úmluvě s výhradou čl. 6bis.

2. Získání ochrany ve státě A nemá žádný dopad na ochranu daného nehmotného statku ve státě B. Ochranu tak, oproti hmotným statkům, nelze soukromoprávním jednáním „převést z jednoho státu do druhého“. Stejně tak ani ztráta ochrany ve státě A neznámá ztrátu ochrany ve státě B. Naproti tomu

²⁹ Pod ustanovení čl. 34 odst. 1 LZPS tak nelze podřadit ochranu práv na označení (výsledků lidské hospodářské činnosti).

³⁰ KNAP, Karel; KUNZ, Otto. *Mezinárodní právo autorské*. Praha: Academia, 1981, s. 17 a násl.; KNAP, KUNZ, OPLTOVÁ, op. cit., s. 19; SCHACK, Haimo. *Zur Anknüpfung des Urheberrechts im internationalen Privatrecht*. B. m.: Duncker & Humblot, 1979, s. 20.; TELEC, Ivo. Obecné právně pojmové znaky duševního vlastnictví. In: SRSTKA, op. cit., s. 38.; TROLLER, op. cit., s. 135.

například zánik hmotné věci, která se nachází ve státě B, má za následek zánik vlastnického práva i s účinky pro území státu A.

S ohledem na otevřenost tržních ekonomik většiny států světa a rostoucí potřebu mezinárodního obchodu se začala objevovat i na poli práva duševního vlastnictví mezinárodní spolupráce, jejímž cílem bylo tuto zásadu teritoriality překonat či alespoň její účinky oslabit (*podkapitola 1.7*).

Překonání zásady teritoriality se v evropském prostoru podařilo pouze v rámci Evropské unie a zemí Beneluxu. Vedle národního práva vnitrostátního původu se v členských státech Evropské unie aplikuje také unijní právo, které přineslo členským státům „ochrannou známku Evropské unie“ a „průmyslový vzor Společenství“. V případě zemí Beneluxu pak hovoříme o jednotné ochraně designu průmyslovým vzorem nebo ochrannými známkami s účinností na území Belgie, Nizozemska a Lucemburska.

Zásadní výhoda zmíněných nadnárodních forem ochrany je ta, že ochrana, která jim je poskytována, nekončí na hranicích konkrétní země, ale hranice takto získané ochrany představují až hranice území, zmíněných smluvně vytvořených celků, tj. vnější hranice okrajových zemí Evropské unie či vnější hranice zemí Beneluxu.

Například česká národní ochranná známka Zäpfle neexistuje, tudíž by teoreticky mohlo být uvedené označení využíváno českým podnikatelem ve vztahu k označování jeho produkce na trhu (např. pro výrobky obsahující perlivé ochucené vody). Avšak jelikož je uvedené označení chráněno ochrannou známkou Evropské unie, není možné předmětné označení volně užívat, neboť výhradní práva pro užívání na výrobcích zařazených v třídě 32 (nealkoholické nápoje) svědčí německému vlastníkovvi na území celé Evropské unie, vč. České republiky.

Vedle uvedené zásady teritoriality je potřeba zmínit také přeshraniční aspekty práv k duševnímu vlastnictví. Ty jsou záležitostí mezinárodního práva soukromého, které k určení tzv. rozhodného práva (*applicable law*) využívá hraniční určovatel *lex loci protectionis*.³¹ Ten znamená, že konkrétní právo k duševnímu vlastnictví má oprávněná osoba jen s účinky pro území státu, jehož orgán toto právo oprávněné osobě udělil (např. právo k národní ochranné známce), popř., v němž dané právo oprávněná osoba získala neformálním způsobem (např. právo autorské; právo ke všeobecně známé ochranné známce). Parametry této ochrany se řídí právním řádem tohoto státu, který příslušné právo poskytuje (a chrání).

Práva k duševnímu vlastnictví a vlastnické právo ke hmotným statkům

S ohledem na zásady, kterými je právo duševního vlastnictví ovládáno, nelze k předmětům práva duševního vlastnictví dovozovat klasické vlastnické právo ve smyslu § 1012 a násl. OZ (vlastnické právo *stricto sensu*). Mezi hlavní rozdíly oproti klasickým věcným právům patří *časová omezenost trvání práv* duševního vlastnictví, neuplatnění římskoprávní triády definující vlastnické právo (*ius*

³¹ KYSELOVSKÁ, Tereza. Procesní a kolizní problematika práv k duševnímu vlastnictví se zaměřením na judikaturu Soudního dvora EU. *Revue pro právo a technologie*, 2013, roč. 4, č. 8, s. 20.

utendi et fruendi, disponendi, possidendi), stejně jako navázání práv k duševnímu vlastnictví pouze na nehmotné předměty.³²

Samotné sousloví „duševní vlastnictví“ tak může oprávněně působit zavádějícím dojmem, neboť se o žádné „vlastnictví“ nejedná. Duševní vlastnictví označuje toliko nehmotné předměty, které jsou v obecné rovině způsobilé být chráněny soukromými subjektivními právy absolutní povahy. Možná by bylo správnější používat pojem „*nehmotné výsledky*“ nebo „*výsledky duševní povahy*“, nicméně z tradičních i historických důvodů se přidržujeme termínu „*duševní vlastnictví*“.³³

Práva, která se k duševnímu vlastnictví vztahují („*práva k duševnímu vlastnictví*“), potom tvoří majetek určité osoby ve smyslu § 495 OZ, resp. vlastnické právo *largo sensu* dle § 1011 OZ a čl. 11 odst. 1 LZPS. Ani tato práva však nejsou vlastnickým právem, jak jej upravuje § 1012 a násl. OZ.

1.5 Subjekty práv k duševnímu vlastnictví

Subjektem práv k duševnímu vlastnictví u netvůrčích výsledků lidské hospodářské činnosti (například k ochranným známkám, obchodní firmě apod.) může být právnická i fyzická osoba.

Hovoříme-li však o právech k tvůrčím předmětům práv duševního vlastnictví (např. o původcovskému právu k vynálezu či o osobnostních právech autorských), může být nositelem těchto práv pouze osoba fyzická (jiný subjekt totiž z povahy věci nemůže vykonávat tvůrčí činnost).

Zároveň se musí jednat o subjekt, kterému zákon přiznává právní osobnost (nositelem práv k duševnímu vlastnictví tak nemůže být zvíře, nadpřirozené bytosti či umělá inteligence). To ale nicméně neznamená, že by musel být nositel těchto práv též plně svéprávný – k samotnému vytvoření díla totiž není potřeba plné svéprávnosti (namalovat obraz či složit skladbu dokáže i dítě). Vzniknuvší práva k nehmotnému statku potom vykonává zákonný zástupce dítěte a není-li ho, či je-li to v zájmu dítěte, opatrovník (§ 896-905 OZ).

Například pokud by Charlotte Ella Gottová složila vlastní skladbu včetně textu a sama ji i nazpívala, byla by autorkou ve vztahu k melodii a k textu a výkonnou umělkyní ve vztahu k provedení těchto děl. Licenci na užívání vzniklé nahrávky (odhlédneme nyní od kolektivní správy práv autorských a práv souvisejících s právy autorskými) třetí osobě by ale pravděpodobně uděloval její otec nebo matka, a stejně tak by spravovali jmění plynoucí jí z této tvůrčí činnosti.

1.6 Dělení jednotlivých práv k duševnímu vlastnictví a jejich převoditelnost

Práva k duševnímu vlastnictví lze rozdělit na dvě hlavní kategorie (dle historického členění). Na jedné straně jsou to *práva k průmyslovému vlastnictví a práva související s právy k průmyslovému vlastnictví*, jejichž úprava je roztříštěná do mnoha dílčích právních předpisů na národní i unijní úrovni

³² KOUKAL, Pavel. Úvod. In KOUKAL, Pavel; CHARVÁT, Radim; HEJDOVÁ, Simona; ČERNÝ, Miroslav. *Zákon o ochranných známkách. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2017, s. XXXIII-XXXIV. Rozdíly mezi vlastnickým právem a právem duševního vlastnictví v širších souvislostech popisuje také VOJČÍK. Srov. VOJČÍK, op. cit., s. 33-38.

³³ TELEČ, Ivo. Duševní vlastnictví? *Právník*, 1993, roč. 132, č. 11.

(ochranné známky, patenty, užité vzory apod.). Na druhé straně jsou to *práva autora k jeho dílu a práva související s právem autorským*.

Dalším kritériem, podle kterého lze rozdělit jednotlivá práva k duševnímu vlastnictví, je to, zda se jedná o práva svou povahou (či se skládají z práv povahy)

- i. osobnostní (např. původcovské právo vynálezce dle čl. 4ter Pařížské unijní úmluvy³⁴),
- ii. majetková (např. práva k ochranné známce, práva výrobce zvukového záznamu ke zvukovému záznamu) či
- iii. osobnostní a majetková zároveň (např. majetková a osobnostní práva autora k jeho dílu).

Práva k průmyslovému vlastnictví a práva související s právy k průmyslovému vlastnictví

U práv k průmyslovému vlastnictví (též se užívá pojmu „průmyslová práva“) se uplatňuje *formální princip vzniku ochrany*, tzn., že pro vznik práva je potřeba učinit zápis do veřejnoprávního seznamu vedeného orgánem veřejné moci.³⁵ S tímto principem se také pojí *princip časové priority*,³⁶ což znamená, že ochrana práv je poskytnuta tomu, kdo podá žádost o zápis jako první (v zahraničí je označován také jako princip *first-come-first-serve*), a *princip poplatkový*,³⁷ což znamená, že za zápis do takového seznamu je povinen žadatel (přihlašovatel) zaplatit správní poplatek příslušnému správnímu orgánu.

Práva k ochranné známce, či patentu vzniknou jejich vlastníkovimajiteli až na základě zápisu přihlašovaného označení do příslušného rejstříku (veřejného seznamu) vedeného Úřadem průmyslového vlastnictví.

Mezi práva k průmyslovému vlastnictví vnitrostátního původu (unijní ochrana upravuje některá další práva, která mají účinek i na našem území; k tomu viz [podkapitola 1.8](#)), můžeme zařadit práva:

- a) k *výsledkům tvůrčí povahy* (výtvorům): práva k vynálezům (právo patentové), práva k topografiím polovodičových výrobků, práva k technickým řešením (právo užitečných vzorů), práva k biotechnologickým vynálezům, práva k průmyslovým vzorům, práva k odrůdám rostlin, a
- b) k *výsledkům netvůrčí povahy* (výkonům): práva k obchodním jménům (kam jako podmnožinu řadíme i práva k obchodní firmě), práva ke chráněnému označení původu, práva k chráněnému zeměpisnému označení, práva k ochranné známce, právní ochranu znaku a názvu Červeného kříže a Československého červeného kříže, a právní ochranu olympijských symbolik.

Mezi práva související s právem průmyslovým (též se lze setkat s označením práva obdobná právům průmyslovým) řadíme právní ochranu know-how, obchodního tajemství, doménových jmen a právní ochranu loga (nezapsaného obrazového označení). Tato práva však nejsou právy k duševnímu vlastnictví, neboť dle českého práva nejsou právy absolutními.

³⁴ „Vynálezce má právo, aby byl jako vynálezce v patentu uveden“ (čl. 4ter Pařížské unijní úmluvy).

³⁵ U většiny práv průmyslového vlastnictví se jedná o Úřad průmyslového vlastnictví sídlící v Praze, pro odrůdové právo je pravomocný Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský se sídlem v Brně.

³⁶ Na tento princip doplatil i Jára Cimrman: <https://www.youtube.com/watch?v=rAL1g2FdWxE>.

³⁷ Viz např. část XI. přílohy zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích.

Autorské právo a práva související s právem autorským

Autorské právo a všechna práva související s právem autorským jsou na rozdíl od roztříštěnosti práv k průmyslovému vlastnictví v zásadě upravena v jednom právním předpise, kterým je autorský zákon.

Práva autora k jeho dílu (§ 11 a násl. AZ) a práva výkonných umělců k jejich uměleckým výkonům (§ 67-74 AZ) poskytují ochranu *výsledkům tvůrčí duševní činnosti* v oblasti vědecké či umělecké. Ostatní práva související s právem autorským pak poskytují ochranu *hospodářským výsledkům netvůrčí povahy*: zvukovým a zvukově-obrazovým záznamům, rozhlasovému a televiznímu vysílání, rozmnoženinám vytvořeným pro osobní potřebu nakladatele jím již jednou vydaného díla, nebo zveřejnění dosud nezveřejněného díla.

K autorskému právu a jeho povaze se obšírně vyjádřil Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 30. 4. 2007, sp. zn. 30 Cdo 739/2007.

V předmětné věci se jednalo o spor mezi Zdeňkem Svěrákem a společností Bauhaus, k. s., kdy tato společnost použila v reklamě bez jeho svolení část jeho textu písně Dělání z pohádky „Princové jsou na draka“, a to konkrétně tak, že na velkoplošné venkovní tiskové reklamě k podpoře prodeje míchačky stavebních hmot v měsíci září 2004 užíla slovní spojení „Upeč – třeba zed“. Tímto jednáním dle Zdeňka Svěráka společnost Bauhaus neoprávněně změnila a užíla část verše textu písně „Dej cihlu k cihle“, který zní „Upeč třeba chleba, postav třeba zed“. Soudy nakonec dospěly k závěru, že společnost Bauhaus musí zaplatit Zdeňku Svěrákovi 200 000 Kč a omluvit se mu.

Z autorskoprávního hlediska jsou klíčové závěry Nejvyššího soudu, který se v citovaném rozsudku obšírně zabíral povahou autorského práva a přijal následující zobecňující závěry. Právo autorské má soukromoprávní povahu, která je dána přirozenou soukromou povahou vztahů vyplývajících z tvorby (z duševní tvořivé činnosti), jež toto právo upravuje, a které se týkají dvou následujících právních skutečností, s nimiž nejsou spojeny žádné formální zápisné principy ani principy poplatkové, protože povahově ani nejsou zapotřebí. (Tyto závěry platí nejen pro vznik a užití díla, ale i pro vznik autorského práva k němu). Jedná se o tyto právní skutečnosti: a) vytvoření díla (jeho vznik) a b) veřejné nebo jiné užití díla.

Právo autorské upravuje samostatný druh občanskoprávních vztahů, a to vztahů vznikajících z „duševní tvořivé činnosti“. Tyto vztahy mají rovněž své svébytné předměty ideální povahy. V tomto případě literární díla a jiná díla, která v důsledku své přirozené mimoprávní povahy ani nejsou majetkovými hodnotami. Autorské právo je tzv. právem absolutním. Tvoří součást skupiny práv k výsledkům duševní tvořivé činnosti, které jsou spolu s některými právy majetkovými součástmi vyšší třídy práv duševního vlastnictví, jenž patří do globálního generálního systému práv ke všem statkům nehmotným. Právní postavení osoby autorskoprávně oprávněné, tj. zejména autora, se vyznačuje tím, že takováto osoba vylučuje kohokoli jiného z jakéhokoli působení na nehmotné dílo jí ovládané.

Autorské právo přísluší pouze individuálně určené osobě, jíž je původně pouze tvůrce (autor, původce) jako osoba fyzická, čemuž na druhé straně odpovídá povinnost individuálně neurčených cizích osob (kohokoli) zdržet se jakýchkoli neoprávněných zásahů do oprávnění nositele autorského práva. Autorské právo tedy působí erga omnes, tj. i proti autorovi samému. Je v tomto smyslu univerzální povahy. Autorské právo je právo nepromlčitelné, neboť nejde o právo majetkové.

Předmětem autorského práva je jednotlivě určený ideální statek (dílo), který je nehmotný, nicméně musí být vždy hmotně vyjádřen (materializován) v jakékoli lidskými (nikoli zvířecími) smysly vnímatelné

(seznatelné), tj. jinému člověku sdělitelné, podobě (formě). Předmět autorského práva (dílo) je nezcizitelný, neboť to jeho přirozená mimoprávní povaha, bytostně spjatá s osobností tvůrce, nepřipouští.

Autorské právo je z hlediska funkčního právem literárním, jiné umělecké a vědecké tvorby, právně politicky cílené k ochraně nehmotných autorských výtvorů (plodů autorovy duševní činnosti) a k uplatnění těchto nehmotných výsledků.

K základním principům autorského práva patří tradiční zásady, podle nichž je subjektem (v původním smyslu) autorského práva autor jako fyzická osoba, popř. spoluautoři ve společenství fyzických osob, dále zásada, že autor svobodně rozhoduje o užití svého díla, za něž mu přísluší odměna, že autor požívá ochrany svých (oprávněných) zájmů osobních i majetkových, že autor díla si může osobovat jeho autorství nezávisle na tom, zda existuje na pohled stejné dílo vytvořené jiným autorem (což ale bývá prolamováno případy tzv. „děl malé mince“ a počítačovými programy), dále též zásada, že autorské právo lze omezit s ohledem na obecný zájem na některých přípustných užitích autorova díla jinou osobou a nakonec i to, že každá osoba, která dílo šíří nebo je jinak užije, je povinna, až na úzké výjimky v obecném zájmu, zaplatit autorovi odměnu.

Tvůrčí činnost, všechny její druhy, jako pojem autorskopravní, lze charakterizovat jako činnost spočívající ve „vytvoření“ něčeho nehmotného s tím, že dosažení tohoto cíleného i necíleného výsledku závisí v osobních vlastnostech tvůrce, bez nichž by tento výtvor (duševní plod tvůrčí povahy literární, jiné umělecké nebo vědecké) nebyl vůbec dosažen.

Zvláštní právo pořizovatele databáze (§ 88 a násl. AZ) do určité míry stojí stranou autorských práv a práv souvisejících s právem autorských, byť je systematicky zařazeno do autorského zákona. Přestože mohou být databáze chráněny jak právem autorským (§ 2 odst. 2 AZ), tak zvláštním právem pořizovatele databáze (ochrana databází *sui generis*), zvláštní právo pořizovatele databáze má primárně hospodářskou povahu a je postaveno na potřebě ochrany investice toho, kdo databázi pořídil.³⁸

K otázce **právní ochrany databází** (na skutkovém základu rozpisů utkání fotbalových ligových soutěží) se vyjádřil Soudní dvůr v rozsudku (třetího senátu) ze dne 1. 3. 2012 ve věci Football Dataco Ltd a další proti Yahoo UK Limited a další (C-604/10).

Roční rozpisy utkání fotbalových ligových soutěží v Anglii a ve Skotsku se sestavují v souladu s celkově srovnatelnými pravidly a postupy. Společnosti Football Dataco a další tvrdí, že jsou ve vztahu k těmto rozpisům nositeli zvláštního práva podle článku 7 směrnice 96/9, autorského práva podle článku 3 této směrnice, jakož i autorského práva podle britských předpisů práva duševního vlastnictví. Společnosti Yahoo a další zpochybňují právní existenci těchto práv a tvrdí, že jsou oprávněny používat tyto rozpisy v rámci svých činností, aniž jsou povinny poskytnout finanční protiplnění.

Prvoinstanční soud měl za to, že uvedené rozpisy splňují kritéria způsobilosti pro autorskopravní ochranu podle článku 3 směrnice 96/9 z důvodu, že jejich příprava vyžaduje podstatnou míru tvůrčí činnosti. Naproti tomu jim odepřel ochranu podle ostatních dvou uplatňovaných práv. Odvolací soud [Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division)] potvrdil prvoinstanční rozsudek, pokud jde o nezpůsobilost rozpisů dotčených v původním řízení pro ochranu podle zvláštního práva na základě článku 7 směrnice

³⁸ CONNELLY KOHUTOVÁ, Radka. *Databáze ve věku informační společnosti a jejich právní ochrana*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 33 a násl.; DERCLAYE, Estelle. *The legal protection of databases: a comparative analysis*. Cheltenham (UK); Northampton (MA): Edward Elgar, 2008, s. 43 a násl.; TELEC, Ivo; TŮMA, Pavel. *Autorský zákon: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 717 a násl.

96/9. Naproti tomu si klade otázku ohledně jejich způsobilosti pro autorskopravní ochranu podle článku 3 této směrnice a předložil Soudnímu dvoru předběžné otázky týkající se výkladu tohoto článku.

Soudní dvůr dovodil, že čl. 3 odst. 1 směrnice 96/9 musí být vykládán v tom smyslu, že na „databáze“ ve smyslu čl. 1 odst. 2 této směrnice se vztahuje ochrana podle autorského práva stanovená touto směrnicí za podmínky, že výběr nebo uspořádání údajů v ní obsažených je originálním vyjádřením tvůrčí svobody jejího autora, což přísluší ověřit vnitrostátnímu soudu. V důsledku toho: duševní úsilí a dovednosti vynaložené na vytvoření uvedených údajů nejsou relevantní pro určení způsobilosti uvedené databáze pro ochranu tímto právem; pro tyto účely je bezvýznamné, že výběr nebo uspořádání těchto údajů obsahuje či neobsahuje přidání podstatného významu těmto údajům, a značné pracovní úsilí a dovednosti vyžadované pro vytvoření této databáze nemohou jako takové odůvodnit takovou ochranu, pokud nevyjadřují žádnou originalitu výběru nebo uspořádání údajů, které databáze obsahuje. V projednávané věci tak přísluší vnitrostátnímu soudu, aby ve světle výše uvedených závěrů ověřil, zda jsou rozpisy fotbalových utkání dotčené v původním řízení databázemi, které splňují podmínky způsobilosti pro autorskopravní ochranu stanovené v čl. 3 odst. 1 směrnice 96/9.

U žádného z těchto práv se neuplatňuje formální princip vzniku ochrany. Tato práva *vznikají neformálně*, a to v okamžiku vyjádření v objektivně (smysly) vnímatelné podobě a naplnění konkrétních pojmových znaků, které zákon stanoví pro danou kategorii nehmotných statků. S tím souvisí skutečnost, že se zde *neaplikuje poplatkový princip*.

Ve chvíli, kdy vznikne festivalová skladba přímo na pódiu jako výsledek náhodné improvizace výkonných umělců (muzikantů), vzniká autorské právo ke skladbě (hudbě zvlášť a textu zvlášť) těmto muzikantům jako spoluautorům kolektivního díla přímo v okamžiku samotného hraní, a to jak ve vztahu k dílu dokončenému, tak ke kterékoliv jeho fázi či části rozpracování (§ 2 odst. 3 AZ). Jedná se totiž o jedinečný výsledek tvůrčí činnosti fyzických osob, který je vyjádřen ve smysly vnímatelné podobě (§ 2 odst. 1, § 9 AZ).

Dalším příkladem může být vznik autorských práv k detektivce spisovatelky, která vymyslela základní motiv celého příběhu během noci, když nemohla kvůli silné letní bouři spát, a druhý den dopoledne tyto své myšlenky rozvětvila, rozkošatila, doplnila a zapsala do svého laptopu jako první pracovní verzi příběhu s názvem *Vražda v Orient Expresu*. Autorské právo k dílu v tomto případě nevzniklo autorce během noci, když vymýšlela dialogy základních postav, ale právě až v okamžiku, kdy svůj příběh zaznamenala v objektivně vnímatelné podobě – písmem, byť nikoli na hmotný nosič (papír), ale na disk svého počítače.

K vymezení kolektivního díla podle autorského zákona a k otázce **autora jako slabší smluvní strany** se vyjádřil Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 29. 11. 2012, sp. zn. 30 Cdo 725/2012.

Pro zadavatele – Krajský soud v Brně – byla bez smluvního podkladu v březnu 2005 vypracována objemová studie týkající se vybudování justičního areálu na nábřeží řeky Svratky v Brně. Ve vztazích týkajících se studie i ve vztazích tomu předcházejících, byla se zadavatelem výhradně žalující firma – PROJECT building s.r.o. (nikoliv členové autorského kolektivu), žalobce na veřejnosti jednal svým jménem, žalobce dal podnět ke zhotovení architektonického díla, vedl autory při vytváření díla a studie byla zveřejněna pod jménem žalobce. Podstatou sporu je, jestli předmětná studie měla charakter autorského díla ve smyslu ustanovení § 2 odst. 1 autorského zákona a jestli byla kolektivním dílem ve smyslu § 59 odst. 1 autorského zákona.

Nejvyšší soud v odůvodnění rozsudku vymezil kolektivní dílo tak, že kolektivní dílo musí být vytvářeno na základě podnětu fyzické či právnické osoby. Musí se jednat o právně relevantní podnět, nikoli pouze o prostý nápad, ideu, impulz či iniciativu. Vedením při vytváření díla je nutné rozumět konstantní dozor

výkonu tvořivé činnosti a její řízení spočívající zejména v udávání celkové koncepce a obsahového, funkčního či hospodářského charakteru díla a jeho konečného vzhledu. Na rozdíl od děl zaměstnaneckých je uvedení díla pod jménem fyzické nebo právnické osoby podmínkou pro vznik režimu kolektivního díla. V opačném případě se nejedná o dílo kolektivní. Objednávka, jako právně relevantní podnět investora, musí směřovat k vytvoření příspěvku kolektivního díla. Předmětem smlouvy o dílo musí být vytvoření takového příspěvku, nikoli vytvoření prostého díla na objednávku. Rozhodný je zde účel takové smlouvy, který musí být zjišťován dle konkrétních okolností případu. Je tomu tak i proto, že uplatnění režimu kolektivního díla znamená zásadní zásah do majetkových zájmů autora. Současně je třeba vzít zřetel i na zásadu, že u kolektivního díla příspěvky zahrnuté do takového díla nejsou schopny samostatného užití.

Nejvyšší soud doplnil, že zde je třeba uvážit, že Česká republika přistoupila k takovému způsobu ochrany hospodářsky slabší strany, který odpovídá obecné soukromoprávní zásadě svobodné vůle. Za slabší stranu přitom zákon považuje autora. Zvláštní legální ochrana autora je v tomto smyslu projevena v závazkovém právu. Autorský zákon spočívá jednak na obecných zásadách soukromého práva, které jsou legislativně vyjádřeny zejména v občanském zákoníku, jednak na určitých zásadách zvláštních. Ty jsou typické právě pro právo autorské a práva související. Společně se zvláštním předmětem a s funkčním zaměřením charakterizují a systematicky profilují toto odvětví platného právního řádu. Jiná právní odvětví nejsou na těchto zvláštních zásadách vybudována. Důležitou zvláštní zásadou, na které legislativně spočívá autorský zákon, je zásada pravdivosti autorství. Ta se – spolu se zásadou neformálnosti vzniku práv – promítá i do práv souvisejících s právem autorským.

Pravidlo *časové omezenosti trvání práv* se u práv autorských a práv souvisejících s právem autorským, aplikuje v plném rozsahu.

U majetkových práv pořizovatele databáze (ochrana databází *sui generis*) potom ochrana může být i *časově neomezená*. Zákonodárce totiž umožňuje pořizovateli databáze, aby faktickým způsobem (prováděním tzv. opakovaných podstatných vkladů) neustále prodlužoval dobu ochrany, resp. způsoboval nový běh počátku doby ochrany (§ 88a odst. 2 AZ).

Převoditelnost jednotlivých práv k duševnímu vlastnictví

Ohledně převoditelnosti práv k duševnímu vlastnictví platí, že jsou-li tato práva *majetkové povahy*, lze je v zásadě *translativně* (tj. úplným převodem) *převést* na jiného. Výjimku z tohoto pravidla představuje právo k chráněnému označení původu a chráněnému zeměpisnému označení (§ 8 zákona č. 452/2001 Sb.), stejně jako majetková práva autorská (§ 26 odst. 1 AZ), pokud jde o zákaz jejich převodu mezi živými (§ 26 odst. 2 AZ).

Osobnostní práva k předmětům duševního vlastnictví jsou z podstaty věci naopak vždy nepřevoditelná a zanikají smrtí jejich nositele.

Jestliže hovoříme o převoditelnosti práv k duševnímu vlastnictví, musíme vysvětlit rozdíl mezi *konstitutivním* a *translativním* převodem práv.

Pojem *konstitutivní převod* se používá v souvislosti s poskytnutím licence (§ 2358 a násl. OZ) k užívání konkrétního nehmotnému statku [na základě licence se *de facto* „konstituuje“ nové (dosud neexistující) užívací právo nabyvatele licence]. U autorských práv a práv výkonných umělců jde potom o jediný způsob, jak lze s výlučnými právy *inter vivos* právně disponovat. Konstitutivní převod je ze zákona zakázán u kolektivních ochranných známek, chráněných zeměpisných označení a chráněných označení původu (tzn. ani k nim nelze poskytnout licenci).

Ke **konstitutivnímu a translativnímu převodu autorských práv** se vyjádřil Nejvyšší soud v usnesení ze dne 31. 8. 2012, sp. zn. 30 Cdo 2228/2012.

Licenční smlouvou uzavřenou podle § 46 tehdy účinného autorského zákona poskytl žalobce prvému žalovanému, a to ve smyslu ustanovení § 49 odst. 2 písm. b) autorského zákona, bezplatně nevýhradní licenci k programu Navigátor, která zahrnovala oprávnění dílo užit, poskytnout třetí osobě a rovněž dílo měnit a upravovat. Navigátor se pak stal podkladem pro vytvoření nového software Dynavix, který je jako zaměstnanecké dílo autorským dílem prvního žalovaného. Druhý žalovaný pak získal oprávnění k tomuto dílu smlouvou uzavřenou s prvním žalovaným. Licenční smlouva byla smlouvou o nevýhradní licenci a žalobci nic nebránilo rovněž pokračovat v rozvoji původně vytvořeného programu.

Obecné soudy neshledaly důvod pro žalobu, kterou se žalobce domáhal toho, aby se žalovaní zdrželi šíření a obchodního odbytu, výroby, vývozu originálu nebo rozmnoženiny, a zásahů do zdrojového kódu programu Dynavix.

Nejvyšší soud odmítl dovolání žalobce a zdůraznil, že na právním závěru obecných soudů, že jestliže žalobce poskytl na základě smlouvy ve smyslu § 46 autorského zákona bezplatně nevýhradní licenci k programu Navigátor, zahrnující i právo program měnit a upravovat, není důvod, proč by žalovaní nemohli užívat program Dynavix, který byl vyvinut na základě prvního z programů, neshledal nic nezákonného. Dále doplnil, že současný autorský zákon zachovává naukou dovozované autorskoprávní pojetí vycházející z osobnostního základu autorských práv, které nepřipouští translativní (pravý) převod autorských práv, a to ani práv majetkových. Oproti translativnímu převodu, který znamená zcizení (translaci), se v případě oprávnění k výkonu práva dílo užit jedná o zřízení (konstituování) majetkového oprávnění ve prospěch jiné osoby. Jedná se o tzv. konstitutivní (nepravý) převod, který spočívá v tom, že autor svou konstitutivní dispozicí zřizuje pro jinou osobu nové majetkové subjektivní právo, nejde tedy o převod majetku.

	Účinek	Použití
Translativní převod	Převodce převádí veškerá práva na nabyvatele (jedná se v podstatě o obdobu koupě či darování).	Lze použít u všech majetkových práv k duševnímu vlastnictví s výjimkou majetkových práv autorských, práv k chráněným zeměpisným označením a práv k chráněným označením původu.
Konstitutivní převod ve formě výhradní licence	U <i>výhradní licence nevýlučné</i> jsou jak nabyvatel licence, tak i poskytovatel licence oprávněni užívat nehmotný statek. Poskytovatel licence však může poskytnout licenci další osobě. U <i>výhradní licence výlučné</i> , která má ze zákona přednost před licencí nevýlučnou (§ 2360 odst. 1 OZ), může licencovaný předmět užívat výlučně pouze nabyvatel licence a poskytovatel se musí užívání zdržet.	Lze použít u všech majetkových práv k duševnímu vlastnictví s výjimkou práv ke kolektivním ochranným známkám, chráněným zeměpisným označením a chráněným označením původu.
Konstitutivní převod ve formě nevýhradní licence	Poskytovatel licence může práva licencovat i několika osobám zároveň, resp. již poskytnutá licence jej neomezuje v tom, aby udělil licenci další osobě.	Lze použít u všech majetkových práv k duševnímu vlastnictví s výjimkou práv ke kolektivním ochranným známkám, chráněným zeměpisným označením a chráněným označením původu.

1.7 Mezinárodně právní regulace práv k duševnímu vlastnictví

Nejstaršími mezinárodními úmluvami v oblasti duševního vlastnictví je *Pařížská úmluva o mezinárodní ochraně průmyslového vlastnictví* (1883) [dále jen „Pařížská unijní úmluva“] a *Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl* (1886) [dále jen „Bernská úmluva“]. Jejich zaměřením kopíruje dvě základní kategorie práv k duševnímu vlastnictví dle historického kritéria dělení (viz výše). V současné době jsou téměř všechny státy světa smluvními stranami těchto mezinárodních smluv.

Uvedené úmluvy v průběhu let zaznamenaly několik revizí, a proto pokud hovoříme o konkrétní zemi, je vhodné si ověřit, kterým zněním těchto úmluv je vázána. Správcem obou těchto smluv je Mezinárodní organizace duševního vlastnictví (WIPO) sídlící v Ženevě.

Princip národního zacházení a *iura conventionis* obsažená v Pařížské unijní úmluvě a Bernské úmluvě

Základní motivací pro uzavření obou mezinárodních smluv byla snaha v určité minimální míře překlenout princip teritoriality a sjednotit právní úpravy napříč smluvními stranami alespoň v určité minimální míře. Na základě obou mezinárodních smluv se tak dosáhlo toho, že s právy k duševnímu vlastnictví cizozemců zachází na území smluvních států stejně jako s obdobnými právy tuzemců – jedná se o princip tzv. *národního zacházení* (*national treatment*³⁹), někdy označován také jako *asimilační princip*.

Kromě toho obě úmluvy obsahují také minimální práva, která jsou přiznávána zahraničním nositelům práv (*iura conventionis*). V Bernské úmluvě jde například o právo na překlad (čl. 8), právo na rozmnožování (čl. 9), sdělování veřejnosti (čl. 11bis) nebo právo udílet souhlas se zpracováním (čl. 12). V Pařížské unijní úmluvě se jedná například o práva, která souvisí s tzv. právem priority (čl. 4 a násl.).

Princip nejvyšších výhod v Dohodě TRIPS

Období silnějšího hospodářského propojení zemí po druhé světové válce vedlo k tomu, že v roce 1995 vznikla Světová obchodní organizace (dále jen „WTO“). Jednou z příloh Smlouvy o založení Světové obchodní organizace se stává *Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví* (dále jen „Dohoda TRIPS“). Smluvní strany Dohody TRIPS se přístupem k této smlouvě zavázaly, že budou dodržovat závazky plynoucí z Pařížské unijní a Bernské úmluvy (čl. 2 a čl. 9 a násl. Dohody TRIPS), a to i v případě, že samy nejsou smluvními stranami těchto mezinárodních smluv.

Dohoda TRIPS kromě principu národního zacházení (čl. 3) přinesla ve vztahu k nakládání s právy cizozemců *režim nejvyšších výhod* (čl. 4). Nakládání s právy k duševnímu vlastnictví dle tohoto principu znamená, že výhodu, která je poskytnuta příslušníkům jednoho členského státu WTO určitou zemí, musí tato země poskytnout i příslušníkům ostatních členských států WTO. Došlo tak

³⁹ DUTFIELD, Graham; SUTHERSANEN, Uma. *Global intellectual property law*. Cheltenham (UK); Northampton (MA): Edward Elgar, 2008, s. 25.; GOLDSTEIN, Paul; HUGENHOLTZ, P. B. *International copyright: principles, law and practice*. 2. vyd. Oxford (UK); New York (USA): Oxford University Press, 2010, s. 99 a násl.; DOBŘIČHOVSKÝ, Tomáš. *Zásady cizineckého režimu*. In: SRSTKA, op. cit., s. 372.

ke zrovnoprávnění práv cizinců mezi sebou v kontextu uplatňování práv ve smluvním státě Dohody TRIPS.⁴⁰

Dohoda TRIPS napomohla také vyšší prosaditelnosti práv k duševnímu vlastnictví. Obsahuje totiž články týkající se vymáhání práv duševního vlastnictví (čl. 41 a násl.), což předchází mezinárodní smlouvy v zásadě neřešily.

Dalším přínosem této mezinárodní smlouvy je, že se v případě sporů smluvních států Dohody TRIPS v oblasti práva duševního vlastnictví, jež by mohly mít ekonomické dopady, mohou smluvní státy obrátit na „Orgán pro řešení sporů“ (čl. 64) a zahájit smírní mechanismy, jež nabízí „Ujednání o pravidlech a řízení při řešení sporů“. Touto cestou se tak mohou smluvní státy pokusit vyřešit vzniklou situaci smírnou cestou.

Další mezinárodní smlouvy v oblasti práv k duševnímu vlastnictví

Čím více rostl počet smluvních stran Pařížské unijní a Bernské úmluvy, tím více se jakákoli jejich revize stávala nereálnou.⁴¹ Tato skutečnost se přitom začala jevit problematickou zejména s ohledem na rostoucí potřebu mezinárodního obchodu, což nakonec vedlo ke vzniku speciálních mezinárodních smluv, které regulují určitou úžeji vymezenou oblast práv k duševnímu vlastnictví.

Z relevantních mnohostranných mezinárodních smluv v oblasti práv k duševnímu vlastnictví tak můžeme zmínit např.:⁴²

- a) úmluvy týkající se mezinárodní klasifikace předmětů práv k duševnímu vlastnictví:
 - Niceská dohoda o mezinárodním třídění výrobků a služeb pro účely zápisu známek (1957),
 - Locarnská dohoda o zřízení mezinárodního třídění průmyslových vzorů a modelů (1968),
 - Štrasburská dohoda o mezinárodním patentovém třídění (1971),
 - Vídeňská úmluva o mezinárodním třídění obrazových prvků ochranných známek (1973),⁴³

- b) úmluvy zakládající minimální standard ochrany práv k duševnímu vlastnictví:
 - Madridská dohoda o potlačení falešných nebo klamavých údajů o zboží (1891),
 - Všeobecná úmluva o autorském právu (1952, 1971),
 - Mezinárodní úmluva na ochranu nových odrůd rostlin (1961),
 - Římská úmluva o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových organizací (1964),
 - Úmluva o zřízení světové organizace duševního vlastnictví (1967),
 - Úmluva o mezinárodním zápisu audiovizuálních děl (1989),
 - Smlouva o známkovém právu (1994),

⁴⁰ KOUKAL, Pavel. Úvod. In: KOUKAL; CHARVÁT; HEJDOVÁ; ČERNÝ, op. cit., s. XLIII; von LEWINSKI, Silke In: LOEWENHEIM, Ulrich. *Handbuch des Urheberrechts*. 2. vyd. München: C. H. Beck, 2010, s. 1078; ELFRING, Peter. Treatment in the TRIPS Agreement. In: STOLL, Peter-Tobias; BUSCHE, Jan; AREND, Katrin. *WTO - trade-related aspects of intellectual property rights*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2009, s. 152, 162.

⁴¹ Nemožnost dosáhnout revize hmotněprávních článků Pařížské úmluvy od r. 1967 poukazuje na absenci politické vůle tuto úpravu změnit (RICKETSON, Sam. *The Paris Convention for the Protection of Industrial Property: a Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2015, s. 98-106, 113.).

⁴² Žádná z těchto smluv ale již nedosáhla tak početné smluvní základny jako Pařížská unijní či Bernská úmluva.

⁴³ Česká republika není smluvní stranou této úmluvy, nicméně Úřad průmyslového vlastnictví dokáže s tímto rozlišovacím kritériem pracovat (např. třídít a vyhledávat ochranné známky dle tohoto kritéria).

- Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o autorském právu (WCT; 1996),
- Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech (WPPT; 1996),
- Singapurská smlouva o právu ochranných známek (2006),

c) úmluvy poskytující ochranu duševního vlastnictví na vícero státních územích:

- Madridská dohoda o mezinárodním zápisu továrních nebo obchodních známek (1891)⁴⁴,
- Lisabonská dohoda na ochranu označení původu a o jejich mezinárodním zápisu (1958),
- Smlouva o patentové spolupráci (PCT; 1970),
- Úmluva o udělování Evropských patentů (Evropská patentová úmluva; 1973),
- Budapeštská smlouva o mezinárodním uznávání uložení mikroorganismů k účelům patentového třídění (1977),
- Protokol k Madridské dohodě o mezinárodním zápisu továrních nebo obchodních známek (1989).

Mezinárodní a nevládní organizace v oblasti práv k duševnímu vlastnictví

Z mezinárodních organizací⁴⁵ v oblasti ochrany práv k duševnímu vlastnictví můžeme zmínit např. Světovou organizaci duševního vlastnictví (WIPO),⁴⁶ Světovou obchodní organizaci (WTO), Organizaci spojených národů pro vzdělávání, vědu a kulturu (UNESCO), Evropskou unii (EU), Evropskou patentovou organizaci (EPO), Africkou regionální organizaci duševního vlastnictví (ARIPO), Africkou organizaci duševního vlastnictví (OAPI) nebo Euroasijskou patentovou organizaci (EAPO).

Vedle mezinárodních organizací (subjektů mezinárodního práva veřejného) se angažují v oblasti práv k duševnímu vlastnictví také mezinárodní sdružení fyzických a právnických osob,⁴⁷ jež mohou svou činností napomáhat uzavření mezinárodních smluv státy a mezinárodními organizacemi. Z těchto můžeme zmínit např. Mezinárodní sdružení pro ochranu duševního vlastnictví (AIPPI), Mezinárodní literární a umělecké sdružení (ALAI), Mezinárodní konferenci organizací autorů a skladatelů (CISAC), Mezinárodní federaci hudebního průmyslu (IFPI), Creative Commons (CC) či Wikimedia Foundation.

1.8 Unijní rámec práv k duševnímu vlastnictví⁴⁸

Rozdílnosti právních úprav duševního vlastnictví v jednotlivých zemích (díky principu teritoriality) byly Evropskou unií vnímány jako překážky na cestě k budování jednotného vnitřního trhu.

Prostřednictvím evropských směrnic tak začaly být právní řády členských států Evropské unie postupně *harmonizovány*, aby se odstraňovaly ty rozdílnosti právních řádů členských států, které

⁴⁴ Madridská dohoda se již v dnešní době prakticky neaplikuje, neboť všechny její smluvní strany jsou již i smluvními stranami Protokolu k Madridské dohodě (1989).

⁴⁵ Blíže viz LAŽÍKOVÁ, Jarmila. *Základy práva duševního vlastnictví*. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r.o., 2012, s. 230-241.

⁴⁶ WIPO nahradila Spojený mezinárodní úřad pro ochranu duševního vlastnictví (BIRPI) zřízený v roce 1893, který spravoval závazky z Pařížské a Bernské úmluvy, a to s účinností k 1. lednu 1970. Dnes spravuje WIPO mnoho závazků vyplývajících z výše uvedených smluv (blíže viz <http://www.wipo.int/treaties/en/>).

⁴⁷ Blíže viz LAŽÍKOVÁ, op. cit., s. 241-243.

⁴⁸ K unijnímu rámci práv k duševnímu vlastnictví podrobně srov. SEVILLE, Catherine. *EU Intellectual Property and Law Policy*. 2nd ed. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2016, s. 398-501; PILA, Justine; TORREMANS, Paul. *European Intellectual Property Law*. Oxford: Oxford University Press, 2016, s. 3-109.

brání fungování jednotného vnitřního trhu.⁴⁹ Postupně tak bylo formou sekundárních legislativních aktů Evropské unie dosaženo intenzivní horizontální harmonizace a v některých oblastech práv k duševnímu vlastnictví dokonce k *unifikaci* prostřednictvím nařízení.⁵⁰ Tyto unijní předpisy jsou potom dále doplňovány judikaturou Soudního dvora Evropské unie (dále jen „SDEU“), a to na základě rozhodnutí vydávaných v rámci řízení o předběžných otázkách, s nimiž se na něj obrací za určitých podmínek národní soudy členských států Evropské unie.

V současné době se zákonodárná činnost Evropské unie v oblasti práva k duševnímu vlastnictví opírá o čl. 114 Smlouvy o fungování Evropské unie (dále jen „SFEU“).⁵¹ Od roku 2009 má Evropská unie také výslovnou normotvornou pravomoc k vytváření unijních forem jednotlivých práv duševního vlastnictví, tj. s jednotným účinkem na území všech členských států Evropské unie (dle čl. 118 SFEU), a to v *zájmu vytváření a fungování vnitřního trhu*.

Unijní práva k duševnímu vlastnictví (např. ochranná známka Evropské unie) však nenahrazují národní formy ochrany existující v jednotlivých členských státech (např. českou národní ochrannou známku), ale *koexistují* s nimi, resp. vedle nich. Může se tak stát, že majitel národní ochranné známky si následně zapíše ochrannou známku Evropské unie pro stejné označení, aby tak dosáhl ochrany svého označení na území celé Evropské unie. Tato práva jsou na sobě existenčně *nezávislá*.

Označení „COCA-COLA LIGHT“ je chráněno jako česká národní ochranná známka s účinky od roku 1985, ale zároveň je uvedené označení chráněno na našem území také jako ochranná známka Evropské unie s účinky od roku 2014.

Jednotný účinek těchto práv na území členských států Evropské unie pak znamená, že právní ochrana vzniká i zaniká ve stejném okamžiku s účinky ve všech členských zemích Evropské unie. Tato práva lze následně spravovat také v rámci jednoho „kontaktního místa veřejné správy“, a to u Úřadu Evropské unie pro duševní vlastnictví (EUIPO), který sídlí ve španělském Alicante (ochranné známky EU, průmyslové vzory Společenství), u Odrůdového úřadu Společenství, jež sídlí ve francouzském Angers (odrůdy rostlin), nebo u Evropské komise (chráněná označení původu, zeměpisná označení či tradiční zaručené speciality).

Pro úplnost je potřeba také zmínit, že vedle pravomoci Evropské unie měnit právní řády členských zemí sekundárním unijním právem (tzv. interní pravomocí), může Evropská unie jako mezinárodní organizace uzavírat také mezinárodní smlouvy s ostatními státy a mezinárodními organizacemi v oblasti práv k duševnímu vlastnictví, které jsou následně závazné pro všechny členské státy Evropské unie (tzv. externí pravomoc).⁵²

Teorie vyčerpání práv k duševnímu vlastnictví

I když si členské státy Evropské unie ponechaly (výlučnou) pravomoc v oblasti právní úpravy vlastnického práva (čl. 345 SFEU), u duševního vlastnictví se výlučná pravomoc členských států neuplatňuje. Účinky zásady teritoriality práva duševního vlastnictví by totiž vedly ve vztahu k pohybu

⁴⁹ MYŠKA, Matěj. Právo duševního vlastnictví. In: DOBROVOLNÁ, Eva a kol. *Evropské soukromé právo v čase a prostoru. II. díl: Část deskriptivní, analytická a systémově analytická*. Brno: Masarykova univerzita, 2017, s. 215.

⁵⁰ Jedná se o oblast ochranných známek, průmyslových vzorů, zeměpisných označení, označení původu, zaručených tradičních specialit nebo odrůdových práv. V budoucnu se počítá i s jednotnou ochranou v oblasti patentů.

⁵¹ MYŠKA, op. cit., s. 218.

⁵² MYŠKA, op. cit., s. 219-220.

zboží chráněného právy k duševnímu vlastnictví k parcelaci tzv. jednotného vnitřního trhu. Vzhledem k tomu, že práva k duševnímu vlastnictví mohou být efektivně využívána jako prostředek, který brání volnému pohybu zboží, přistoupily unijní orgány (nejdříve SDEU (resp. Evropský soudní dvůr) a následně Evropský parlament a Rada) k zakotvení tzv. teorie vyčerpání práv.

V 60. a 70. letech 20 století byla práva k duševnímu vlastnictví používána k blokování tzv. paralelních dovozů. S ohledem na to, že nositel práv měl v zásadě neomezený monopol na uvádění konkrétního zboží na trh v několika zemích, bylo na něm, jak vysoko nastaví prodejní cenu tohoto zboží v jednotlivých státech.

Protože však kupní síla obyvatel nebyla všude stejná, využívali jiní podnikatelé rozdílu v cenách a zpětně dováželi do daného státu (například do Německa) výrobky, které byly nositelem práv uváděny za nižší ceny v Nizozemí. Rozdíl v cenách po odečtení nákladů na přepravu představoval pro tyto podnikatele zisk. Jednalo se o klasický příklad cenové arbitráže.

Osoba, které právo duševního vlastnictví svěřilo, se přirozeně bránila vůči těmto tzv. zpětným (paralelním) dovozům zboží a často zažalovala „zpětné dovozce“ pro porušení práv k duševnímu vlastnictví. Případy, které se týkaly autorských děl, ochranných známek i patentově chráněných léčiv se nakonec ocitly před Evropským soudním dvorem, který musel řešit kolizi mezi právy k duševnímu vlastnictví, a volným pohybem zboží v rámci jednotného vnitřního trhu.

SDEU (resp. tehdejší Evropský soudní dvůr) daný střet vyřešil s pomocí *teorie unijního* (původně komunitárního) *vyčerpání práv*, a to s odůvodněním, že podpora tzv. *paralelních dovozů* je prospěšná jak pro posílení konkurenceschopnosti podnikatelů napříč jednotným vnitřním trhem, tak pro spotřebitele, který ve výsledku může nakoupit zboží stejné kvality za výhodnější cenu.⁵³

Doktrína „**vyčerpání práva**“ je dovozena z rozsudku Soudního dvora ze dne 8. 6. 1971 ve věci Deutsche Grammophon Gesellschaft mbH proti Metro-SB-Großmärkte GmbH & Co. KG (C-78/70).

Obecný soud v Hamburgu předložil Soudnímu dvoru dvě předběžné otázky. První z nich lze redukovat na otázku, zda výhradní práva distribuce chráněných položek, která jsou kryta národním zákonem o výrobcích zvukových záznamů, mohou, bez porušování zákonných ustanovení Společenství, bránit na národním teritoriu marketingu produktů, které jsou zákonně distribuovány tímto výrobcem, nebo s jeho souhlasem, na trhu dalšího členského státu. Soudní dvůr je tázán, aby definoval smysl a rozsah příslušných ustanovení Úmluvy EHS.

Soudní dvůr shledal, že pokud práva, která se týkají autorských práv, jsou založena na tom, že zabrání v členském státu marketingu produktů, které jsou distribuovány vlastníkem práv, nebo s jeho souhlasem, v teritoriu dalšího členského státu výhradně na základě, že tato distribuce se nebude realizovat na národním teritoriu, pak toto omezení, které by legitimizovalo izolaci národních trhů, by bylo v rozporu se základním účelem unijního práva, kterým je sjednocení národních trhů do jednotného trhu. Tento účel nemůže být dosažen, pokud na základě různých právních systémů členských států mohou příslušníci těchto států dosáhnout dělení trhu a zavést svévolně diskriminaci nebo skryté restriktce v obchodu mezi členskými státy. Na základě uvedeného by tedy došlo ke konfliktu s ustanoveními, která stanovují volný pohyb produktů v rámci společného trhu u výrobce zvukových záznamů při výkonu výhradních práv k distribuci chráněných předmětů na základě legislativy příslušného členského státu takovým způsobem,

⁵³ KOUKAL, Pavel. Judikatura SDEU v oblasti volného pohybu zboží/služeb a zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti. In: DOBROVOLNÁ, op. cit., s. 226-227.

že to v tomto státě brání prodeji produktu, který byl umístěn na trh v dalším členském státu výrobcem, nebo s jeho souhlasem, výhradě pro to, že k této distribuci nedošlo v teritoriu prvního členského státu.

Druhou předběžnou otázkou byl Soudní dvůr žádán, aby rozhodl, zda výrobce zvukových záznamů zneužívá svá výhradní práva k distribuci chráněných předmětů, pokud zavedená prodejní cena je na národním teritoriu vyšší než cena původního produktu dovezeného zpět z dalšího členského státu, a to v situaci, kdy základní zúčastněné strany jsou vázány s výrobcem nosičů výhradní smlouvou.

Soudní dvůr dospěl k závěru, že k tomu, aby dominantní postavení spadalo pod čl. 86 Úmluvy EHS, musí být dále zneužito. Rozdíl mezi řízenou cenou a cenou produktu dovezeného zpět z dalšího členského státu nemusí nutně prokazovat takovéto zneužití; může však, pokud není ospravedlnitelný určitými objektivními kritérii a pokud je zcela zřetelný, být určujícím faktorem takového zneužití.

Teorie unijního (komunitárního) vyčerpání práv znamená, že se práva k duševnímu vlastnictví k výrobku vyčerpají jeho prvním uvedením na trh majitelem tohoto práva nebo s jeho souhlasem, a to ve vztahu k nakládání s výrobkem, na němž práva k duševnímu vlastnictví ulpívají. Teorii vyčerpání práv k duševnímu vlastnictví následně převzal unijní zákonodárce do textu směrnic v oblasti ochrany práv k duševnímu vlastnictví, skrze něž se promítla i do českého právního řádu (viz např. § 11 odst. 1 a 2 zákona č. 441/2003 Sb., § 14 odst. 2 AZ).

Důležité je však zdůraznit, že teorie vyčerpání práv se aplikuje pouze na výrobky (zboží), nikoliv na služby (§ 11 odst. 1 zákona č. 441/2003 Sb.) nebo na užití autorského díla formou sdělování veřejnosti (§ 18 odst. 4 AZ).⁵⁴

Oblasti práv k duševnímu vlastnictví ovlivněné právem Evropské unie

Pro konkrétnější představu rozsahu unijní ochrany práv k duševnímu vlastnictví uvádíme výčet některých unijních předpisů roztržiených dle historického kritéria dělení práv k duševnímu vlastnictví s vyčleněním některých předpisů věnujících se vymáhání těchto práv.

a) Autorské právo a práva související s právem autorským:

- směrnice Rady 93/83/EHS ze dne 27. září 1993 o koordinaci určitých předpisů týkajících se práva autorského a práv s ním souvisejících při družicovém vysílání a kabelovém přenosu,
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 96/9/ES ze dne 11. března 1996 o právní ochraně databází,
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů práva autorského a práv s ním souvisejících v informační společnosti,
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/84/ES ze dne 27. září 2001 o právu na opětovný prodej ve prospěch autora originálu uměleckého díla,
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/115/ES ze dne 12. prosince 2006 o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s autorským právem,
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/116/ES ze dne 12. prosince 2006 o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících,

⁵⁴ KOUKAL, Pavel. Judikatura SDEU v oblasti volného pohybu zboží/služeb a zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti. In: DOBROVOLNÁ, op. cit., s. 232.

- směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/24/ES ze dne 23. dubna 2009 o právní ochraně počítačových programů,
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/77/EU ze dne 27. září 2011, kterou se mění směrnice 2006/116/ES o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících,
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/28/EU ze dne 25. října 2012 o některých povolených způsobech užití osiřelých děl,
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/26/EU ze dne 26. února 2014 o kolektivní správě autorského práva a práv s ním souvisejících a udělování licencí pro více území k právům k užití hudebních děl online na vnitřním trhu,
- nařízení Evropského parlamentu a Rady 2017/1128/EU ze dne 14. června 2017 o přeshraniční přenositelnosti on-line služeb poskytujících obsah v rámci vnitřního trhu,

- směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/790 ze dne 17. dubna 2019 o autorském právu a právech s ním souvisejících na jednotném digitálním trhu a o změně směrnic 96/9/ES a 2001/29/ES,

- směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/789 ze dne 17. dubna 2019, kterou se stanovují pravidla pro výkon autorského práva a práv s ním souvisejících, jež se použijí na některá online vysílání vysílacích organizací a převzatá vysílání televizních a rozhlasových programů, a kterou se mění směrnice Rady 93/83/EHS.

b) Práva k průmyslovému vlastnictví a práva související s právy k průmyslovému vlastnictví:

- směrnice Rady 87/54/EHS ze dne 16. prosince 1986 o právní ochraně topografií polovodičových výrobků,
- nařízení Rady 2100/94/ES ze dne 27. července 1994 o odrůdových právech Společenství,
- nařízení Evropského parlamentu a Rady 1610/96/ES ze dne 23. července 1996 o zavedení dodatkových ochranných osvědčení pro přípravky na ochranu rostlin,
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/44/ES ze dne 6. července 1998 o právní ochraně biotechnologických vynálezů,
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/71/ES ze dne 13. října 1998 o právní ochraně (průmyslových) vzorů,
- nařízení Rady 6/2002/EU ze dne 12. prosince 2001 o (průmyslových) vzorech Společenství,
- nařízení Rady 509/2006/EU ze dne 20. března 2006 o zemědělských produktech a potravinách, jež představují zaručené tradiční speciality,
- nařízení Evropského parlamentu a Rady 110/2008/EU ze dne 15. ledna 2008 o definici, popisu, obchodní úpravě, označování a ochraně zeměpisných označení lihovin [toto nařízení bylo v části zeměpisných označení zrušeno a nahrazeno s účinností od 8. června 2019 nařízením 2019/787 (čl. 49 a 51 daného nařízení)],
- nařízení Evropského parlamentu a Rady 469/2009/EU ze dne 6. května 2009 o dodatkových ochranných osvědčeních pro léčivé přípravky,
- nařízení Rady 491/2009/EU ze dne 25. května 2009, kterým se mění nařízení 1234/2007/EU, kterým se stanoví společná organizace zemědělských trhů a zvláštní ustanovení pro některé zemědělské produkty (jednotné nařízení o společné organizaci trhů),
- nařízení Evropského parlamentu a Rady 1169/2011/EU ze dne 25. října 2011 o poskytování informací o potravinách spotřebitelům,

- nařízení Evropského parlamentu a Rady 1151/2012/EU ze dne 21. listopadu 2012 o režimech jakosti zemědělských produktů a potravin,
- nařízení Rady 1260/2012/EU ze dne 17. prosince 2012, kterým se provádí posílená spolupráce v oblasti vytvoření jednotné patentové ochrany, pokud jde o příslušná ustanovení o překladu,
- nařízení Evropského parlamentu a Rady 1257/2012/EU ze dne 17. prosince 2012, kterým se provádí posílená spolupráce v oblasti vytvoření jednotné patentové ochrany,
- nařízení Evropského parlamentu a Rady 608/2013/EU ze dne 12. června 2013 o vymáhání práv duševního vlastnictví celními orgány,
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 2015/2436/EU ze dne 16. prosince 2015, kterou se sblíží právní předpisy členských států o ochranných známkách,
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 2016/943/EU ze dne 8. června 2016 o ochraně nezveřejněného know-how a obchodních informací (obchodního tajemství) před jejich neoprávněným získáním, využitím a zpřístupněním,
- nařízení Evropského parlamentu a Rady 2017/1001/EU ze dne 14. června 2017 o ochranné známce Evropské unie.

c) Vymáhání práv k duševnímu vlastnictví:

- směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 o dodržování práv duševního vlastnictví,
- nařízení Evropského parlamentu a Rady 608/2013/EU ze dne 12. června 2013 o vymáhání práv duševního vlastnictví celními orgány.

1.9 Seznam použitých zdrojů

Odborná literatura

- AHRENS, Hans-Jürgen; MCGUIRE, Mary-Rose. *Modellgesetz für Geistiges Eigentum: Normtext und Begründung*. München: Sellier European Law Publishers, 2012, s. 844. ISBN 978-3-86653-198-7.
- AHRENS, Sönke. *Geistiges Eigentum und Wettbewerbsrecht: gewerblicher Rechtsschutz – Urheberrecht – unlauterer Wettbewerb*. 2. Wiesbaden: Springer Gabler, 2016, s. 316. ISBN 3-6581-4312-6.
- CONNELLY KOHUTOVÁ, Radka. *Databáze ve věku informační společnosti a jejich právní ochrana*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 221. ISBN 978-80-7400-493-3.
- DERCLAYE, Estelle. *The legal protection of databases: a comparative analysis*. Cheltenham (UK); Northampton (MA): Edward Elgar, 2008, s. 362. ISBN 1847201334.
- DOBROVOLNÁ, Eva a kol. *Evropské soukromé právo v čase a prostoru. II. díl: Část deskriptivní, analytická a systémově analytická*. Brno: Masarykova univerzita, 2017, s. 396. ISBN 978-80-210-8905-1.
- DUTFIELD, Graham; SUTHERSANEN, Uma. *Global intellectual property law*. Cheltenham (UK); Northampton (MA): Edward Elgar, 2008, s. 370. ISBN 978-1-84376-942-2.
- ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník: velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008. 1. svazek: § 1-487*. Praha: Linde, 2008, s. 1391. ISBN 9788072016877.
- GOLDSTEIN, Paul; HUGENHOLTZ, P. B. *International copyright: principles, law and practice*. 2. vyd. Oxford (UK); New York (USA): Oxford University Press, 2010, s. 616. ISBN 0199794294.
- GÖTTING, Horst-Peter. *Der Begriff des Geistigen Eigentums. Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht*. 2006, č. 5.
- GRAZIADEI, Michele; SMITH, Lionel D. *Comparative property law: global perspectives*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing, s. 520. ISBN 1-8484-4757-4.
- HILTY, Reto M.; JAEGER, Thomas; KITZ, Volker (eds). *Geistiges Eigentum: Herausforderung Durchsetzung*. Berlin: Springer, 2008, s. 219. ISBN 3540693807.

- CHLOUPEK, Vojtěch; HARTVICOVÁ, Kateřina. *Patentový zákon: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 334. ISBN 978-80-7400-268-7.
- JÄNICH, Volker. *Geistiges Eigentum - eine Komplementärscheinung zum Sacheigentum?* Tübingen: Mohr Siebeck, 2002, s. 408. ISBN 978-3-16-147647-1.
- KNAP, Karel et al. *Práva k nehmotným statkům*. Praha: Codex, 1994, s. 245. ISBN 80-901185-3-4.
- KNAP, Karel; KUNZ, Otto. *Mezinárodní právo autorské*. Praha: Academia, 1981, s. 495.
- KNAP, Karel; KUNZ, Otto; OPLTOVÁ, Milena. *Průmyslová práva v mezinárodních vztazích*. Praha: Academia, 1988, s. 444.
- KOUKAL, Pavel; CHARVÁT, Radim; HEJDOVÁ, Simona; ČERNÝ, Miroslav. *Zákon o ochranných známkách. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2017, s. 582. ISBN 978-80-7552-762-2.
- KYSELOVSKÁ, Tereza. Procesní a kolizní problematika práv k duševnímu vlastnictví se zaměřením na judikaturu Soudního dvora EU. *Revue pro právo a technologie*, 2013, roč. 4, č. 8.
- LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník: komentář. I: Obecná část (§ 1-654)*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 2380. ISBN 9788074005299.
- LAZÍKOVÁ, Jarmila. *Základy práva duševního vlastnictva*. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r.o., 2012, s. 302. ISBN 9788080784768.
- LOEWENHEIM, Ulrich. *Handbuch des Urheberrechts*. 2. vyd. München: C. H. Beck, 2010, s. 2428. ISBN 3406585183.
- MELZER, Filip; TÉGL, Petr. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III: § 419-654 a související společná a přechodná ustanovení*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2014, s. 1264. ISBN 978-80-7502-003-1.
- MELZER, Filip; TÉGL, Petr. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IX: § 2894-3081*. Praha: Leges, 2018, s. 1728. ISBN 978-80-7502-199-1.
- OHLY, Ansgar. *Geistiges Eigentum? Juristen Zeitung*. 2003, č. 11.
- ONDREJOVÁ, Dana; SEHNÁLEK, David. *Vliv práva Evropské unie na českou regulaci nekalé soutěže a nekalých obchodních praktik*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 315. ISBN 978-80-210-8398-1.
- PEUKERT, Alexander. *Die Gemeinfreiheit: Begriff, Funktion, Dogmatik*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2012, s. 321. ISBN 3161517148.
- PILA, Justine; TORREMANS, Paul. *European Intellectual Property Law*. Oxford: Oxford University Press, 2016, s. 671. ISBN 978-0-19-872991-4.
- REHBINDER, Manfred; PEUKERT, Alexander. *Urheberrecht: ein Studienbuch*. München: C. H. Beck, 2015, s. 447. ISBN 978-3-406-72133-5.
- RICKETSON, Sam. *The Paris Convention for the Protection of Industrial Property: a Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2015, s. 921. ISBN 9780199659524.
- SEVILLE, Catherine. *EU Intellectual Property and Law Policy*. 2nd ed. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2016, s. 537. ISBN 978-1-78100-345-9.
- SCHACK, Haimo. *Urheber- und Urhebervertragsrecht*. 6. vyd. Tübingen: Mohr Siebeck, 2013, s. 705. ISBN 316150321X.
- SCHACK, Haimo. *Zur Anknüpfung des Urheberrechts im internationalen Privatrecht*. B. m.: Duncker & Humblot, 1979, s. 98. ISBN 978-3-428-04409-2.
- SRSTKA, Jiří et al. *Autorské právo a práva související: vysokoškolská učebnice*. Praha: Leges, 2017, s. 406. ISBN 978-80-7502-240-0
- STOLL, Peter-Tobias; BUSCHE, Jan; AREND, Katrin. *WTO - trade-related aspects of intellectual property rights*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2009, s. 909. ISBN 9004145672.
- TELEC, Ivo. *Duševní vlastnictví? Právník*, 1993, roč. 132, č. 11.
- TELEC, Ivo. *Tvůrčí práva duševního vlastnictví*. Brno: Doplněk, Masarykova univerzita, 1994, s. 344. ISBN 80-85765-11-X.
- TELEC, Ivo; TŮMA, Pavel. *Autorský zákon: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 971. ISBN 978-80-7179-608-4.
- TROLLER, Alois. *Immateriälgüterrecht: Patentrecht, Markenrecht, Muster- und Modellrecht, Urheberrecht, Wettbewerbsrecht 1*. 3. vyd. Basel: Helbing & Lichtenhahn, 1983, s. 539. ISBN 3-7190-0832-0.
- VOJÁČEK, Jan. *Počátky patentové ochrany. Soutěž a tvorba*. 1948, roč. 19, č. 2.
- VOJČÍK, Peter a kol. *Právo duševního vlastnictva*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 494. ISBN 9788073805272.
- ZEMER, L. On the value of copyright theory. *Intellectual Property Quarterly*, 1/2006.

Právní předpisy

- [Zákon č. 121/2000 Sb., právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů \(autorský zákon\), ve znění pozdějších předpisů.](#)
- [Zákon č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů, ve znění pozdějších předpisů.](#)
- [Zákon č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů, ve znění pozdějších předpisů.](#)
- [Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů.](#)
- [Zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách, ve znění pozdějších předpisů.](#)
- [Zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů.](#)
- [Zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.](#)
- [Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.](#)

Soudní a správní rozhodnutí

- [Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 3. 2017, sp. zn. 31 Cdo 3375/2015.](#)
- [Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2012, sp. zn. 30 Cdo 725/2012.](#)
- [Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2007, sp. zn. 30 Cdo 739/2007.](#)
- [Rozsudek Soudního dvora \(třetího senátu\) ze dne 1. 3. 2012 ve věci *Football Dataco Ltd a další proti Yahoo UK Limited a další* \(C-604/10\).](#)
- [Rozsudek Soudního dvora \(velkého senátu\) ze dne 13. 11. 2018 ve věci *Levola Hengelo BV proti Smilde Foods BV* \(C-310/17\).](#)
- [Rozsudek Soudního dvora ze dne 8. 6. 1971 ve věci *Deutsche Grammophon Gesellschaft mbH proti Metro-SB-Großmärkte GmbH & Co. KG* \(C-78/70\).](#)
- Rozsudek zvláštního senátu dle zákona č. 131/2002 Sb., sp. zn. Konf 93/2003.
- Rozsudek zvláštního senátu dle zákona č. 131/2002 Sb., sp. zn. Konf 97/2003.
- Rozsudek zvláštního senátu dle zákona č. 131/2002 Sb., sp. zn. Konf 102/2003.
- Rozsudek zvláštního senátu dle zákona č. 131/2002 Sb., sp. zn. Konf 9/2004.
- [Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2012 sp. zn. 30 Cdo, 2228/2012.](#)